

Hämeenlinnan kaupungin ja Hattulan kunnan
ympäristöterveydenhuollon
valvontasuunnitelma

2020 – 2024

päivitys vuodelle 2024

Sisällysluettelo

1	Valvontasuunnitelman yhteinen osa	1
1.1	Ajankohtaista ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristössä (päivitys 2024).....	1
1.2	Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet	3
1.3	Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi.....	4
1.4	Lainsäädäntöperusta	6
1.5	Ohjelmakauden teema	9
1.6	Valvontayksikkö.....	9
1.6.1	Toimialue ja toimintaympäristö.....	9
1.6.2	Henkilöstö ja voimavarat	10
1.6.3	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	12
1.6.4	Delegoinnit.....	14
1.6.5	Toimintajärjestelmä	14
1.6.6	Alueellinen yhteistyö, ohjaukset ja toiminnan kehittäminen	14
1.7	Valvonta.....	16
1.7.1	Tietojärjestelmät.....	16
1.7.2	Valvonnan maksullisuus.....	19
1.7.3	Hallinnolliset pakkokeinot.....	20
1.8	Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat.....	21
1.9	Viestintä.....	22
1.10	Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvitystyö.....	23
2	Elintarvikevalvontasuunnitelma	26
2.1	Rekisteröity elintarviketoiminta ja hyväksytyt elintarvikehuoneisto	27
2.1.1	Kotirauhan piiriin kuuluva elintarvikehuoneisto	29
2.2	Kontaktimateriaalitoimijat	29

2.3	Alkutuotanto	30
2.4	Sisämarkkinatuonti (ent. ensisaapumisvalvonta)	31
2.5	Tilapäistapahtumat ja liikkuvat elintarvikehuoneistot.....	32
2.6	Tarkastusten määrittely ja sisältö	33
2.7	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	34
2.8	Näytteenotto	38
2.9	Painopisteet ja projektit	39
3	Terveydensuojelun valvontasuunnitelma.....	41
3.1	Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet	43
3.1.1	Varuskuntien majoitus- ja oheistilat	45
3.2	Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily	45
3.3	Säteilylain valvonta.....	47
3.4	Ennakoiva terveydensuojelutyö	48
3.4.1	Lausunnot.....	48
3.4.2	Sidosryhmätyöskentely	48
3.5	Tarkastusten määrittely ja sisältö	50
3.6	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	51
3.7	Näytteenotto	52
3.8	Painopisteet ja projektit	53
4	Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden valvontasuunnitelma	55
4.1	Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta.....	57
4.2	Tupakointitilojen valvonta.....	60
4.3	Asuntoyhteisöjen tupakointikiellot	60
4.4	Muu valvonta.....	61
4.5	Tarkastusten määrittely ja sisältö	62

4.6	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	62
4.7	Painopisteet ja projektit	63
5	Eläinlääkintähuollon suunnitelma	64
5.1	Valvonnan toimeenpano	65
5.1.1	Valvonnan suunnitelma ja painopisteet	65
5.1.2	Terveysvalvontaohjelmat.....	65
5.1.3	Eläintautivalmius.....	66
5.1.4	Erityistilannevalmius	67
5.1.5	Zoonoosien valvonta	67
5.1.6	Tuonti ja vienti	68
5.1.6.1	Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus.....	68
5.1.6.2	Sisämarkkinatuonti	68
5.1.6.3	Sisämarkkinavienti	68
5.1.6.4	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin.....	68
5.2	Eläinten hyvinvoinnin valvonta	69
5.2.1	Kiireelliset toimet	69
5.2.2	Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	69
5.2.3	Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä koskeva tarkastus.....	69
5.2.4	Eläinkuljetukset.....	71
5.2.5	Teurastamot.....	71
5.3	Eläinten lääkitsemisen seuranta	71
5.4	Eläimistä saatavat sivutuotteet	71
5.5	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	71
5.5.1	Peruseläinlääkäripalvelut.....	71
5.5.2	Tuotantoeläinten terveydenhuolto	72

5.5.3	Kiireellinen eläinlääkäriapu.....	72
5.5.4	Saatavuus ja laatutavoitteet	73
5.5.5	Toimitilat ja välineistö.....	73
5.5.6	Perustason ylittävät palvelut	75
5.6	Seuranta, arviointi ja raportointi.....	75
6	Liitteet	77

1 Valvontasuunnitelman yhteinen osa

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköillä tulee olla toimintaa ohjaava valvontasuunnitelma, joka on valvontaviranomaisen hyväksymä. Velvoite suunnitelman laatimiseen tulee ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöstä. Suunnitelman laatimista ohjaavat myös valtakunnalliset, keskusvirastojen laatimat valvontaohjelmat, joiden tavoitteena on kehittää ja yhtenäistää ohjausta kunnille sekä yhtenäistää valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti. Tämä valvontasuunnitelma on laadittu ohjelmakaudelle 2020–2024.

Tämä valvontasuunnitelma koostuu ympäristöterveydenhuollon yhteisestä osasta sekä neljästä toimialakohtaisesta kuvauksesta (elintarvikevalvonta, tupakkalain mukainen valvonta, terveydensuojelu ja eläinlääkintähuolto). Suunnitelman yhteisessä osassa kuvataan valvonnan yleiset periaatteet, ja se on pyritty laatimaan siten, että sen päivitystarve ohjelmakauden kuluessa olisi mahdollisimman vähäinen. Toimialakohtaisissa suunnitelmissa on yksityiskohtaisemmat kuvaukset valvonnasta, ja niitä päivitetään tarvittavilta osin vuosittain.

Ympäristöterveydenhuolto jaetaan terveysvalvontaan ja eläinlääkintähuoltoon. Terveysuojelu, elintarvikevalvonta ja tupakkalain mukainen valvonta kuuluvat terveysvalvontaan, ja ohjaavina keskusvirastoina toimivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) sekä Ruokavirasto. Ruokavirasto toimii myös eläinlääkintähuollon ohjaavana viranomaisena.

Tämän valvontasuunnitelman runko on yhtenäistetty Päijät- ja Kanta-Hämeen valvontayksiköiden kesken.

1.1 Ajankohtaista ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristössä (päivitys 2024)

Ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristöön ei ole tiedossa merkittäviä muutoksia vuodelle 2024, mutta edelleen yleinen epävakaa maailmantilanne aiheuttaa toimintaan epävarmuutta ja aiheuttaa lisähuomiota esimerkiksi varautumiseen. Koronaepidemiolla ei sen sijaan oleteta olevan enää merkittävää vaikutusta ympäristöterveydenhuollon toimintaan, vaikka virusta on edelleen liikkeellä. Tulee kuitenkin huomioida, että erilaiset epidemiat, voivat aiheuttaa äkillistä resurssien

uudelleensuuntaamista ja toiminnan sopeuttamista. Koronaepidemian aikaansaaman etätyöskentelyn lisääntymisen vaikutuksia arvioidaan edelleen, ja etsitään yksilöille sopivia hybridityöskentelymalleja.

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuoden 2023 alussa, mutta ympäristöterveydenhuollon järjestämismääräykset säilyivät edelleen kunnilla. Valtiovarainministeriö käynnisti heinäkuussa 2021 hankkeen hyvinvointialueiden mahdollisista uusista tehtävistä. Hankkeen ensimmäisen väliraportin mukaan kuntien järjestämät ympäristöterveydenhuollon tehtävät ehdotettiin siirrettäväksi hyvinvointialueiden järjestettäväksi vuoden 2026 alusta lukien, mutta asia olisi edellyttänyt vielä poliittista päätöstä. Suomen uusi hallitus aloitti toimintansa 20.6.2023, ja uuteen hallitusohjelmaan on kirjattu, ettei hyvinvointialueille siirretä uusia tehtäviä hallituskauden aikana, joten ympäristöterveydenhuollon järjestämismääräykset säilyvät kunnilla.

Vuoden 2022 alussa otettiin käyttöön elintarvikelain sekä terveydensuojelulain mukaisten valvontakohteiden perusmaksu. Perusmaksuilla turvataan ympäristöterveydenhuollon tulot ja luodaan mahdollisuudet kehittää toimintaa, erityisesti huomioiden toimijoiden tarpeet. Valvontayksikössä otetaan käyttöön tiedottamisen vuosikello, jolla varmistetaan toimijoiden säännöllinen ja johdonmukainen tiedottaminen.

Valvontayksikön uusi terveystarkastusyksikön virka saatiin täytettyä keväällä 2023, ja tulevan vuoden kuluessa tehtäviä tullaan vielä järjestämään uudelleen, kun toiminta vähitellen vakiintuu. Lähtökohtaisesti elintarvikevalvonnan resurssivajetta on tarkoitus saada korjattua.

Eläinlääkäreiden päivistysalue on Hämeenlinnan kaupunki ja Hattulan kunta. Päivistystä ei pystytä järjestämään ilman ulkopuolisia päivistäjiä. Tämän vuoksi vuonna 2023 perustettiin uusi määräaikainen kunnaeläinlääkärin virka. Ulkopuolisille päivistäjille maksetaan korkeampaa päivistyskorvausta kuin viranhaltijoille työhön houkuttelevuuden lisäämiseksi. Erilaisin työjärjestelyin saadaan vakituista päivistäjärinkiä kasvatettua vuonna 2024 viiteen eläinlääkäriin. Muutoin järjestely on vuoden 2023 mukainen.

Päivitys 2024: Tämän suunnitelman päivitykset on merkitty kappaleen alkuun tai otsikon yhteyteen, mikäli otsikon alla koko teksti on päivitetty. Vain valvoja koskevia päivityksiä, kuten ohjeversioita, ei ole erikseen merkitty päivitettyiksi. Tähän päivitykseen on lisätty suoria linkkejä valvojien käyttämiin ohjeisiin ja muihin materiaaleihin. Liitteinä olevat riskinarvioinnin mukaiset tarkastustaulukot on päivitetty kokonaisuudessaan.

1.2 Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 21 §:ssä ympäristöterveydenhuollon järjestäminen on säädetty kunnan tehtäväksi. Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää epidemioita ja vähentää huomattavasti terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä.

Ympäristöterveydenhuollolla voidaan ehkäistä epidemioiden lisäksi monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontatehtävät jakautuvat suunnitelmalliseen ja ei-suunnitelmalliseen valvontaan. Tässä valvontasuunnitelmassa kuvataan pääasiassa suunnitelmallista valvontaa. Tarkastukset ovat merkittävä osa valvonnan toimeenpanoa. Suunnitelmalliseen valvontaan kuuluu paljon myös muita toimenpiteitä, jotka on kuvattu tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Eläinlääkintähuollon tehtävät on kuvattu toimialakohtaisessa suunnitelmassa [luvussa 5](#).

Valvontatehtävien lisäksi ympäristöterveydenhuollolla on myös paljon muita tehtäviä, joista osa on suunnitelmallisia ja osa ei-suunnitelmallisia. Tällaisia tehtäviä ovat mm:

-
- ilmoitusten ja hakemusten käsittely ja niistä tehtävät todistukset ja päätökset
 - toiminnanharjoittajien neuvonta ja ohjaus
 - asumisterveysasiat (tarkastus ja mittaus)
 - epidemioiden selvittäminen
 - epäilyyn perustuva valvonta
 - määräysten ja pakkokeinojen asettaminen lainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi
 - valvontasuunnitelmien laatiminen
 - raportointi
 - häiriötilanteisiin varautuminen
 - seurantaohjelmiin osallistuminen
 - lausuntojen antaminen muille viranomaisille
 - toiminnan kehittäminen
 - toimiminen asiantuntijana ja neuvojana
 - asiakasyhteydenottoihin liittyvät tehtävät

1.3 Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää kuntia laatimaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman, jolla varmistetaan, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kuntien velvollisuudesta laatia suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä säädetään eläinlääkintähuoltolaissa (285/2023).

Tässä suunnitelmassa on otettu huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sekä valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat. Ruokavirasto ja Valvira ovat yhdessä laatineet ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman ohjelmakaudelle 2020–2024, ja Valvira on laatinut terveydensuojelun sekä tupakkalain mukaiset valvontaohjelmat vuosille 2020–2024.

[Ruokaviraston ohje kuntien elintarvikevalvontasuunnitelmista](#) (6000/04.02.00.01/2020/1)

julkaistiin syyskuussa 2021. Ruokaviraston Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) on laadittu koko elintarvikeketjulle, eikä sen kuntia ohjaava rooli ole yhtä merkittävä kuin muissa valvontaohjelmissa.

Keskusvirastot ovat julkaisseet vuosille 2023–2024 päivitykset [ympäristöterveydenhuollon yhteisestä valvontaohjelmasta](#), [valtakunnallisesta terveydensuojelun valvontaohjelmasta](#) sekä [valtakunnallisesta tupakkalain valvontaohjelmasta](#). Ruokavirasto on päivittänyt elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman liitteenä olevat valvonnan painopisteet vuodelle 2024. Keskusvirastojen päivitettyt ohjelmat on huomioitu tässä suunnitelmassa.

Suunnitelma sisältää myös lääkelain (395/1987) soveltamisalaan kuuluva nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea) ei ole laatinut erillistä valvontaohjelmaa, vaan nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan kunnissa tupakkatuotteiden myynnin valvonnan yhteydessä.

Eläinlääkintähuollon suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tässä suunnitelmassa on kuvattu mm:

- valvonnan painopisteet
- valvontaprojektit
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnasta perittävät maksut
- viestintäsuunnitelma
- koulutussuunnitelma sekä
- häiriötilannesuunnitelma

Suunnitelma viedään vuosittain lautakuntaan hyväksyttäväksi. Hyväksytty suunnitelma toimitetaan Etelä-Suomen aluehallintovirastoon Ympäristöterveydenhuollon

valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmän (VYHA) kautta edellisvuoden raportoinnin yhteydessä maaliskuun loppuun mennessä.

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain. Arvioinnissa on esitetty mm. tarkastusten määrä valvontakohdetyypeittäin, tarkastusten kattavuus, näytteiden määrä valvontakohdetyypeittäin sekä valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen. Arviointi sisältää myös tilaston eläinlääkäripalveluiden käytöstä. Arvioinnista laadittu raportti viedään tiedoksi kaupunkirakennelautakuntaan sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastoon seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Suunnitelman toteutumisen arviointia on ohjeistettu ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa sekä toimialakohtaisissa ohjelmissa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään paikallisen ympäristöterveydenhuollon valvonnan ja eläinlääkäripalvelujen kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laatimisessa.

Valvontasuunnitelmaa hyväksyessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta. Hämeenlinnassa ja Hattulassa kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaava toimielin on Hämeenlinnan kaupunkirakennelautakunta.

1.4 Lainsäädäntöperusta

Valvontaa ohjaava lainsäädäntö koostuu toimialoittain pääsääntöisesti yhdestä tai kahdesta laista ja näiden nojalla annetuista asetuksista. Elintarvikevalvontaa ja terveydensuojelulain mukaista valvontaa ohjaavat lisäksi useat EU-asetukset, joita sovelletaan jäsenmaissa sellaisenaan. Myös tupakkalain ja -asetusten taustalla on EU-direktiivejä, mutta niiden vaatimukset on pantu täytäntöön kansallisilla säädöksillä. Eläinlääkintähuoltoa ohjaava lainsäädäntö koostuu mm. eläinlääkintähuoltolaista ja useasta asetuksista.

Elintarvikelain kokonaisuudistus toteutettiin vuonna 2021. Uusi laki tuli voimaan 21.4.2021 lukuun ottamatta valvonnan perusmaksua, jota alettiin soveltaa 1.1.2022 lukien. Lakiuudistuksen yhteydessä uusittiin lain nojalla annetut asetukset. Aiemmin asetuksia oli useita ja kansallinen

lainsäädäntö sisälsi päällekkäisyyksiä EU-säädösten kanssa. Uudistuksessa asetusten määrää vähennettiin ja päällekkäisyyksiä purettiin.

Keskeisimmät toimialoja koskevat säädökset:

Elintarvikevalvonta

- Elintarvikelaki (297/2021)
- Elintarvikehygieniä-asetus (MMM 318/2021)
- Elintarvikevalvonta-asetus (MMM 315/2021)
- Zoonoosiasetus (MMM 316/2021)
- Elintarvikehygieniä-asetus (EY) N:o 852/2004
- Eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygieniä-asetus (EY) N:o 853/2004
- Kehysasetus (EY) N:o 1935/2004

Terveydensuojelu

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
 - Terveydensuojeluasetus (1280/1994)
 - STM:n asetus (545/2015) asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista
 - Vesihuoltolaki (119/2001)
 - Valtioneuvoston asetus (7/2023) talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta
 - STM:n asetus (1352/2015) talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteiden riskienhallinnasta
 - STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
 - STM:n asetukset (177/2008) ja (354/2008) yleisten uimarantojen ja pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
 - STM:n asetus (315/2002) asetus uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
-

Tupakkavalvonta

- Tupakkalaki (549/2016), muutos (212/2023)
- STM:n asetus tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyynnistä (593/2016)
- Valtioneuvoston asetus tupakointitiloista (601/2016)

Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta

- Lääkelaki (395/1987)

Eläinlääkintähuolto

- Eläinlääkintähuoltolaki (285/2023)
- Eläintautilaki (76/2021)
- Eläinsuojelulaki (247/1996)
- Eläinten hyvinvointilaki (693/2023)
- Laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014)
- Sivutuotelaki (517/2015)

Toimialoja koskevat säädökset löytyvät Finlex-palvelun lisäksi keskusvirastojen verkkosivuilta sekä valvontaohjeista.

Toiminnassa huomioidaan myös Hämeenlinnan kaupunkia ja Hattulan kuntaa koskeva terveydensuojelujärjestys (Ymrala 10.6.2010 § 112). Uusi elintarvikelaki ei anna enää mahdollisuutta paikallisille elintarvikemääräyksille. Hämeenlinnan kaupungilla ei ole ollut enää viime vuosina voimassa olevia elintarvikemääräyksiä.

Lainsäädännön sekä valvontasuunnitelman ja -ohjelmien lisäksi viranhaltijoilla on käytettävissään lukuisia valvontaa ohjaavia ohjeita keskusvirastojen internet- ja ekstranet-sivustoilla, yksikön omassa toimintajärjestelmässä sekä kaupungin yhteisiä toimintaohjeita.

1.5 Ohjelmakauden teema

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ohjelmakauden 2020–2024 teemaksi on määritetty yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Valtakunnallisessa ohjelmassa teeman edistämiseksi on esitetty seuraavien tavoitteiden toteuttamista:

- arviointi- ja ohjauskäynnit
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen

Valvontayksikkö pyrkii kehittämään valvontakauden kuluessa toimintaa näiden tavoitteiden toteuttamiseksi.

Keskusvirastojen asettamat, ohjelmakauden teemaa tukevat ja valvontaa yhdenmukaistavat painopisteet ovat kuvattuna toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.6 Valvontayksikkö

1.6.1 Toimialue ja toimintaympäristö

Hämeenlinnan kaupunki ja Hattulan kunta muodostavat ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen. Yhteistoiminta-alueen asukasmäärä oli tilastokeskuksen mukaan vuoden 2022 lopussa Hattulassa 9 359 (2021: 9 405) ja Hämeenlinnassa 68 043 (2021: 67 971) asukasta. Hattulan kunta ostaa ympäristöterveydenhuollon palvelut Hämeenlinnan kaupungilta.

Kunnallisena valvontaviranomaisena toimii Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennelautakunta, jonka päätöksentekoon Hattulan kunnan edustajat osallistuvat Hattulaa koskevissa asioissa.

Valvontaa käytännössä suorittavat viranhaltijat ovat Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennetoimialan viranomaispalvelujen palveluksessa.

Valvontayksikkö on maantieteellisesti melko laaja, ja valvontakohteita on erikoistumisen sallimissa rajoissa jaettu tarkastajien kesken myös sijainnin perusteella. Tämä edesauttaa paikallistuntemusta ja tehostaa valvontaa. Suuri osa elintarvikevalvonnan kohteista sijaitsee kantakaupungin alueella, mutta myös pitäjissä on paljon valvontakohteita. Merkittäviä

elintarvikelain mukaisia valvontakohteita valvonta-alueella ovat mm. suuri maidonjalostamo sekä suuri ravintolisien valmistaja. Valvonta-alueella on myös useita suuria kontaktimateriaalivalmistajia. Talousvettä toimittava laitos toimittaa talousvettä Hämeenlinnan kantakaupungin alueelta Hattulan ja Iittalan kautta Akaaseen asti noin 72 000 henkilölle. Ahveniston uimarannalla käy päivittäin jopa 1000 uimaria ja Hämeenlinnan uimahallissa käy lähes 250 000 uimaria vuodessa.

Valvonta-alueella järjestetään lukuisia suuria yleisötilaisuuksia. Vuosittain järjestettäviä tapahtumia ovat mm. Elomessut, Hämeen keskiaikafestivaali, Kansainväliset suurmarkkinat, Pellavamarkkinat, Lepaan puutarhapäivät, Wanaja Festival ja toritapahtumat, joihin tulee liikkuvia elintarvikehuoneistoja. Lisäksi Kantolan tapahtumapuisto ja Evon leirialue tarjoavat hyvät mahdollisuudet kertaluonteisille suurtapahtumille (mm. konsertit ja partioleirit), joihin lähes poikkeuksetta liittyy valvontatarvetta.

Tuotantoeläintiloista eniten on nautatiloja, joista suurin osa on suuntautunut maidontuotantoon. Tuotantoeläintilojen määrä on verrattain suuri ottaen huomioon Hämeenlinnan maantieteellisen sijainnin Etelä-Suomessa. Kananmunantuottajia ja lammastiloja on muutamia. Ilmoituksenvaraisista kohteista hevostenpitäjiä on määrällisesti eniten. Lisäksi ilmoituksenvaraisissa kohteissa on eläinhoitola, kasvatustoimintaa sekä eläinkauppatoimintaa.

1.6.2 Henkilöstö ja voimavarat

Päivitys 2024: Valvontayksikön henkilöstöresursseihin on tullut muutoksia terveystarkastajien valinnan johdosta. Alustavan suunnitelman mukaan hallinnollisiin tehtäviin on osoitettu 0,5 htv:tä ja 0,5 htv:tä kohdistetaan valvontatehtäviin. Valvontatehtäviä suorittaa pääasiassa kahdeksan terveystarkastajaa ja terveystarkastaja suorittaa valvontatehtäviä tarpeen mukaan. Yksikön yhteiset tehtävät kuten toimintajärjestelmän ylläpito on siirtynyt terveystarkastajien tehtäviksi. Terveystarkastajien tehtäviksi on annettu lisäksi talousvesivalvontaan ja varautumiseen liittyviä tehtäviä. Terveystarkastajien resursseissa oli elintarvikelain mukaisten valvontatehtävien osalta resurssivajetta vuonna 2023. Resurssivajeen korjaamiseksi yksikköön haetaan vs. terveystarkastajaa 50 % työajalla vuodeksi 2024. Työaika muodostuu pääluottamustehtävien ja hoitovapaan perusteella muodostuvista virkavapaista.

Ympäristöjohtajan ja hallintosihteerin työpanokset on kohdennettu hallinnollisiin tehtäviin.

Taulukko 1. Arvio käytettävissä olevista resurssien jakautumisesta vuonna 2024. Luvuissa on huomioitu viranhaltijoiden muut tehtävät ja jo tiedossa olevat osa-aikaisuudet.

Suunnitellut resurssit toimialoittain	Henkilötyövuotta (htv)
Elintarvikevalvonta	3,8
Terveydensuojelu	4,3
Tupakkalain ja lääkelain mukainen valvonta	0,6
Eläinlääkintähuolto	4,8
Hallinnolliset tehtävät	1,3
Yhteensä	14,8

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) edellyttää, että kunnalla tai yhteistoiminta-alueella on käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöstöresurssit tarkoituksenmukaisen työnjaon järjestämiseksi ja erikoistumisen mahdollistamiseksi. Valvontayksikön kokonaisresurssit ovat yhteensä 14,8 henkilötyövuotta, joten yksikön koko täyttää lain vaatimukset ja erikoistumista on ollut mahdollista toteuttaa.

Käytettävissä olevia resursseja ei voida kokonaisuudessaan kohdistaa suunnitelmalliseen valvontaan, vaan osa resursseista menee muihin tehtäviin. Tehtävien jakautumista toimialoittain kuvataan toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Eläinlääkäreiden vastualueet ja työnjako on kuvattu tarkemmin taulukossa 2. Resurssit ovat jakautuneet praktiikkaan (3,4 htv), valvontatehtäviin (1,8 htv) Valvontatehtävistä noin 1,5 htv on eläinsuojeluvalvontaa. Lisäksi hoidetaan eläintautitehtäviä sekä alkutuotannon valvontaa.

Taulukko 2. Eläinlääkäreiden vastualueet ja työnjako vuonna 2023.

Virka	Praktiikan vastualue	Työnjako
Johtava kunnaneläinlääkäri	Lammin ja Tuuloksen pitäjät	praktikko, eläinsuojelu- ja eläintautitehtävät
Kunnaneläinlääkäri	Hauhon pitäjä	praktikko, Traces-todistukset
Kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, eläinsuojelutehtävät, eläintaudit, valmiuseläinlääkäri
Kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset, TRACES-todistukset, vierasainevalvonta
Valvontaeläinlääkäri	koko Hämeenlinna ja Hattula	eläinsuojelutehtävät
Määräaikainen kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, eläinsuojelu- ja eläintautitehtävät

Valvontayksikön omien resurssien lisäksi ympäristöterveydenhuolto käyttää tukipalveluita mm. puhtaanapitoon ja tietotekniikkapalveluihin.

1.6.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö täyttää lainsäädännössä asetetut pätevyysvaatimukset. Terveystarkastajat täyttävät elintarvikelaissa ja terveydensuojelulaissa säädetyt pätevyysvaatimukset. Kunnaneläinlääkäriin ja valvontaeläinlääkäriin tehtäviin voidaan valita vain henkilö, joka on Suomessa laillistettu eläinlääkäri. Sijaisena voidaan käyttää opintojen loppuvaiheessa olevaa opiskelijaa, jolla on maa- ja metsätalousministeriön myöntämä

määräaikainen praktiikkaoikeus. Pätevyys ja praktiikkaoikeus tarkistetaan aina rekrytoinnin yhteydessä alkuperäisistä todistuksista, myös sijaisten osalta.

Eläinlääkärille säädösten mukaan kuuluvia tehtäviä eivät tee muut kuin edellä mainitun pätevyyden omaavat henkilöt. Kunnaneläinlääkärit luovuttavat lääkkeitä ja tekevät kaikki hoitotoimenpiteet. Valvontatehtäviä ei suorita henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa. Jos tällainen valvontatehtävä tulee, se siirretään tehtäväksi toiselle kunnaneläinlääkärille. Kiireelliset eläintauti- ja eläinsuojelutehtävät kuuluvat kaikille kunnaneläinlääkäreille.

Terveystarkastajien tehtävät on jaettu siten, että osa tekee ainoastaan terveydensuojelulain mukaista valvontaa ja osa elintarvikelain mukaista valvontaa. Tämä mahdollistaa aiempaa paremman perehtymisen omaa tehtäväkenttää koskeviin säädöksiin ja ohjeistuksiin. Tupakkalain mukainen valvonta on jakaantunut sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvojille suoritettavaksi muun valvonnan ohessa.

Lakiperusteisen työnjaon lisäksi tarkastajille on osoitettu erityisosaamista vaativia tehtäviä, joiden hallitsemiseksi tarkastajat ovat saaneet syventävää koulutusta. Valvontayksikössä on erityisosaamista seuraaville valvonnan osa-alueille:

- kontaktimateriaalivalvonta
- epidemiaselvitykset
- varautumissuunnittelu
- asunnontarkastukset
- pakkausmerkinnät ja elintarvikeparanteet
- ravintolisät
- sisäilmaan liittyvät ongelmat
- talous- ja uimavesien valvonta

Ammattitaidon ylläpitämiseksi ja erityisosaamisen vahvistamiseksi viranhaltijoille laaditaan vuosittain koulutussuunnitelma. Viranhaltijat pyrkivät valitsemaan yleistä ammattitaitoa ylläpitävien koulutusten lisäksi omaa erikoistumisalaa tukevia koulutuksia tarjonnan mukaan.

Valmiuseläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston määrääminä eläintautivalmiuskoulutukseen vähintään yhtenä päivänä vuodessa. Terveydenhuoltotyön täydennyskoulutus on osa eläinlääkäreiden pakollista ammatillista täydennyskoulutusta. Koko henkilöstön keskimääräinen koulutuspäivien määrä on vuosittain noin 5 päivää/htv. Toteutuneet koulutuspäivät raportoidaan osana valvonnan vuosiyhteenvetoja. Koulutuspäiviä saattaa kertyä enemmän, jos esimerkiksi lainsäädännössä, valvonnan ohjeistuksissa tai tietojärjestelmissä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Suuri osa terveystarkastajien koulutuksista on maksuttomia.

Uuden henkilön perehdyttäminen sisältyy yksikön toimintajärjestelmään. Perehdyttämisen toteutuminen dokumentoidaan seurantalomakkeelle.

1.6.4 Delegoinnit

Päivitys 2024: Hämeenlinnan kaupungin 1.9.2023 voimaan tulleen hallintosäännön 4.9.2020 § 74 mukaan toimielin voi siirtää päätösvaltaa alaiselleen viranhaltijalle. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille on delegoitu toimivaltaa 1.3.2021 lukien voimassa olevalla kaupunkirakennelautakunnan päätöksellä 11.12.2019 § 523, muutettu 5.5.2020 § 80, muutettu 16.2.2021 § 17, muutettu 8.3.2023. Viranhaltijoille on delegoitu toimivaltaa laajasti lainsäädännön sallimissa rajoissa. [Hallintosääntö ja kaupunkirakennelautakunnan päätökset](#) löytyvät Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilta.

1.6.5 Toimintajärjestelmä

Valvontayksikölle on laadittu toimintajärjestelmä, jonka tarkoitus on, että valvontatoimenpiteet tulevat tehdyiksi samoin menettelyin ja yhteisten käytäntöjen mukaisesti riippumatta siitä kuka toimet suorittaa. Toimintajärjestelmän ohjeet on tallennettu kaupungin intraan. Toimintajärjestelmään on tallennettu kattavasti tietoa yksikön toiminnasta yleisesti sekä kunkin toimialan substanssiasioista. Tässä valvontasuunnitelmassa on viittauksia toimintajärjestelmässä oleviin ohjeisiin. Toimintajärjestelmän päivittämisestä vastaa terveysvalvontapäällikkö.

1.6.6 Alueellinen yhteistyö, ohjauskäynnit ja toiminnan kehittäminen

Valvontayksikkö osallistuu alueelliseen yhteistyöhön muiden Kanta- ja Päijät-Hämeen valvontayksiköiden kanssa. Yhteistyöpalavereja pidetään valvontayksiköiden johtajien kesken

säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa, ja niissä käydään keskustelua valvonnan alueellisesta yhtenäistämisestä sekä käsitellään muita valvontayksiköiden toimintaan liittyviä asioita.

Hämeen ELY-keskuksen johdolla on tehty yhteistyötä vesihuollossa. Alueella on toiminut vuodesta 2019 alkaen Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan vesihuollon yhteistyöryhmä, johon kuuluu edustajat Hämeen ELY-keskuksesta, Hämeenlinnan kaupungilta, Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymästä, Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy:stä, Janakkalan Vedestä, Janakkalan ja Hattulan kunnista sekä Hämeen liitosta.

Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien alueelle on laadittu vuoteen 2030 ulottuvaa haja-asutuksen vesihuollon strategia. Strategian etenemistä kartoitetaan Etelä-Savon ELY-keskuksen johdolla. Seurantaryhmän palaverieja on kerran vuodessa. Hämeenlinnan terveystarkastaja edustaa Hämeen terveystarkastajia.

Aluehallintovirastot toteuttavat kunnallisiin ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköihin suunnattuja arviointi- ja ohjauskäyntejä (AJO-käynti) osana ympäristöterveydenhuollon lakien edellyttämää valvontaa. Aluehallintovirastojen on määrä arvioida kunnallisten valvontayksiköiden valvontasuunnitelmat kunkin valvontaohjelmakauden kuluessa ja toteuttaa jokaiseen valvontayksikköön ainakin yksi AJO-käynti. Tällä ohjelmakaudella AJO-käyntiä ei ole vielä toteutettu, joten AJO-käynti on odotettavissa vuonna 2024. Edellisellä ohjelmakaudella Etelä-Suomen aluehallintovirasto toteututti valvontayksikköön AJO-käynnin syksyllä 2018, mikä kohdistui terveydensuojeluun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja eläinlääkäripalveluiden toimeenpanoon sekä tupakkavalvontaan. Elintarvikevalvonnan AJO-käynnin osuus suoritettiin vuonna 2016. AJO-käynneillä havaittujen korjaus- ja kehityskohteiden johdosta ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, viedään tarvittaessa lautakuntaan tiedoksi ja huomioidaan valvontasuunnitelman päivityksessä.

Terveysvalvonnan asioita käsitellään viikoittain pidettävissä yksikköpalaverissa. Yksikköpalaverit pyritään pääsääntöisesti pitämään yhteisesti sovittuna lähipäivänä yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi. Palaverihin on kuitenkin edelleen mahdollista osallistua myös etäyhteyksin. Tarvittaessa elintarvike- ja tesu-tiimit tapaavat erikseen koulutuspalautteiden antamiseksi, mikäli käsiteltävänä on sellaisia asioita, jotka koskevat vain toista tiimiä. Myös eläinlääkärit kokoontuvat säännöllisesti

kuukausittain kesäkautta lukuun ottamatta. Kaupunkirakennetoimialalla järjestetään työpaikkakokouksia, joissa käsitellään koko toimialaan liittyviä ajankohtaisia asioita. Viranomaispalveluiden tulosaluekokouksia on vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Päivitys 2024: Yhteistyötä rakennusvalvonnan kanssa on tiivistetty vuoden 2023 kuluessa, ja yhteistyötä on tarkoitus vahvistaa järjestämällä yhteisiä tapaamisia myös vuonna 2024. Kaupungin ulkopuolisista viranomaisista yhteistyötä on alettu kehittää poliisin kanssa, ja tarkoituksena on luoda toimivat yhteistyökäytännöt myös pelastuslaitoksen kanssa. Yhteistyö poliisin kanssa tukee valtakunnallista elintarvikevalvonnan painopistettä rikollisuuden torjunnasta.

Päivitys 2024: Jätelain muutos (714/2021, 118 a §) velvoittaa elintarvikealan toimijoita pitämään kirjaa toiminnassaan syntyvien jätteiden määrästä ja niiden käsittelystä.

Elintarvikevalvontaviranomainen ei ole toimivaltainen jätelainsäädännön valvonnassa, mutta elintarvikelain 83 §:n mukaan elintarvikelain mukaisen valvontaviranomaisen on annettava pyynnöstä virka-apua jätelain kirjanpitovelvollisuuden valvonnassa. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että elintarvikelain mukaisten tarkastusten yhteydessä tarkistetaan, onko kirjanpitoa tehty, ja mahdollisista laiminlyönneistä ilmoitettaisiin jätehuoltoviranomaiselle. Toistaiseksi jätelain valvonnassa toimivaltainen jätehuoltoviranomainen ei ole pyytänyt virka-apua jätelain valvontaan, mutta pyydetessä tämä lisäisi tarkastettavien asioiden määrää valvontakohteissa.

1.7 Valvonta

1.7.1 Tietojärjestelmät

Valvontayksiköllä on käytössään vuonna 2019 käyttöön otettu valtakunnallinen, Ruokaviraston ylläpitämä valvontatietojärjestelmä (Vati, ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä), joka korvasi aiemmin käytössä olleen Tarkastaja-ohjelman. Nykyinen järjestelmä on selainpohjainen, mikä muun muassa helpottaa ohjelman käyttöä etätyössä. Valvontatietojärjestelmään tallennetaan valvontakohteet ja -tapahtumat keskusvirastojen ohjeistuksen mukaisesti. Ohjelma ohjaa kirjaamaan tietyt tapahtumat määrättyllä tavalla, mikä vähentää kirjaamistapojen vaihtelua tarkastajien välillä. Järjestelmä helpottaa myös työn suunnittelua, koska siinä on ominaisuus, joka järjestää valvontakohteet joko järjestelmän automaattisesti luoman tarkastustarpeen tai kunnan syöttämän tarkastustarpeen mukaiseen

työjonoon viimeisen suunnitelman mukaisen tarkastuksen perusteella. Lisäksi se on rakennettu vastaamaan nykyisiä raportointitarpeita, joihin vanhassa Tarkastaja-ohjelmassa ei ollut valmiuksia. Vati-järjestelmä on kaikkien ympäristöterveydenhuollon viranomaisten yhteiskäytössä oleva palvelukokonaisuus, mikä vähentää tiedonsiirron tarvetta eri järjestelmien välillä. Vatin lisäksi keskusvirastot keräävät tietoa valvontayksiköistä VYHA-järjestelmän kautta. Vati-järjestelmän rekisteriseloste (tietosuojailmoitus) on tallennettu Ruokaviraston verkkosivuille.

Vatin käyttö on vakiintunut, ja suurin osa merkittävistä puutteista on saatu korjattua, mutta kehitystyö jatkuu edelleen. Tavoitteena on, että keskusvirastot saavat kaikki tarvitsemansa valvontatiedot keskitetystä järjestelmästä, ja manuaalista raportointia tarvittaisiin enää hyvin vähän.

Päivitys 2024: Järjestelmään kehitetään edelleen mm. näytetulosten tallentamisen osalta. Näytetulokset pystytään siirtämään laboratorion järjestelmästä valvontatietojärjestelmä Vatiin. Yleisten uimarantojen vesinäytetulokset raportoidaan Vatin kautta. Vuoden 2022 talousvesitulokset raportoitiin vielä manuaalisesti. Vuoden 2023 talousvesinäytetulokset on suunniteltu raportoitavan Vati-järjestelmän kautta, mistä THL saa juomavesidirektiivin edellyttämät raportit edelleen Euroopan komissiolle toimitettavaksi. Tulosten tallentamisessa on ollut ongelmia vielä vuoden 2023 lopulla, mutta raportointi onnistuu mahdollisesti Vatin kautta. Tuloksia on siirtynyt valtakunnalliseen vesi.fi-palveluun ja kuluttajat ovat pystyneet hakemaan joitain oman vedenjakelualueensa veden laatutietoja vesi.fi-palvelusta. Talousvesinäytetulosten uudistunut raportointi työllistää edelleen, koska kaikkien juomavesidirektiivin perusteella valvottavien talousvettä toimittavien laitosten näytteenottosuunnitelmat tulee nykyisen järjestelmän mukaan viedä Vatiin vuosittain. Vuonna 2024 talousvesinäytetulosten tiedonsiirron kehitystyö jatkuu edelleen Vatissa, mikä lisää työmäärää.

Vuonna 2021 otettiin käyttöön sähköinen asiointipalvelu Ippa, jossa asiakkaat voivat tehdä terveydensuojelu- ja elintarvikelain mukaisia ilmoituksia uusista kohteista ja ilmoittaa toiminnassa tapahtuneista muutoksista sekä ilmoittaa toiminnan lopettamisesta. Sähköisessä asiointipalvelussa asiakkaat voivat myös tarkastella omia, Vatiin tallennettuja kohdetietojaan. Mahdollisuus tarkastaa omat tiedot tukee valvonnan perusmaksujen määräytymistä asianmukaisesti. Toimijat voivat näin oma-aloitteisesti selvittää, minkälaisista toiminnoista heitä tullaan laskuttamaan ja

voivat tarvittaessa ilmoittaa viranomaiselle, mikäli tiedot ovat virheelliset tai eivät ole ajan tasalla. Ennen perusmaksun käyttöönottoa laskutus tapahtui valvontasuunnitelmassa esitettyjen ja toteutuneiden tarkastusten perusteella, jolloin mahdolliset toiminnan muutokset tulivat ilmi tarkastuskäyntien yhteydessä.

Kaikista toiminnoista ei ole mahdollista tehdä ilmoitusta ilppa-palvelussa. Tällaisia toimintoja ovat mm. ilmoituksenvaraiset talousvettä toimittavat laitokset sekä alkutuotantopaikat. Ilpassa ei myöskään voi jättää hakemuksia hyväksymistä edellyttävistä toiminnoista. Tällaisia ovat mm. tietyt talousvettä toimittavat laitokset sekä eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevät elintarvikehuoneistot.

Perusmaksun käyttöönoton myötä Vatin laskutusominaisuuksia kehitettiin, jotta perusmaksut saadaan laskutettua Vatin kautta. Perusmaksujen laskutus otettiin valvontayksikössä käyttöön vuonna 2022. Nykyisin myös tupakan vähittäismyynnin vuosittaiset valvontamaksut sekä tavanomaiset suoritemaksut saadaan laskutettua Vatin kautta.

Päivitys 2024: Ruokamyrkytys- ja haittailmoitukset voidaan tehdä ilppa-palvelun kautta SaHa-ilmoituksina (Sairastumis- ja haittaepäilyilmoitus). Palvelun kautta sekä kuluttaja että kohde voivat tehdä ilmoituksen ilman kirjautumista. Ilmoitus siirtyy Vatiin käsiteltäväksi. Valvojat kirjaavat myös puhelimella tai sähköpostilla tulevat ilmoitukset SaHa-tapahtumiksi, koska näillä tapahtumilla on rajoitetut käyttöoikeudet, ja niihin voidaan kirjata myös salassapidettäviä tietoja. Tapahtumatyyppin muutos saattaa vaikuttaa ruokamyrkytyspäilyilmoitusten raportoitaviin määriin.

Päivitys 2024: Kaupungin tiedonohjaussuunnitelman päivittäminen koskee myös ympäristöterveydenhuoltoa. Työ jatkuu vuonna 2024. Kansallisten tietovarantojen, kuten Vatin, mahdollisuuksia tietojen arkistointiin on selvitetty vuonna 2023 kulttuuri- ja opetusministeriön asettaman työryhmän toimesta. Työryhmän tavoitteena oli selvittää ratkaisuja päällekkäisen tallentamisen vähentämiseksi.

Ruokavirasto järjestää edelleen säännöllisesti etäyhteyksillä keskustelutilaisuuksia, joissa käydään läpi Vatin käyttöön liittyviä asioita sekä kehitystarpeita.

Valvontatietojärjestelmän lisäksi ympäristöterveydenhuollossa käytetään tavanomaisia Hämeenlinnan kaupungin henkilöstö- ja taloushallinnon ohjelmistoja. Opus-järjestelmän käyttöönotto lisäsi asioiden ja asiakirjojen kirjaus- ja tallennustarvetta, koska työn sujuvuuden ja tilastoinnin vuoksi asioita ja asiakirjoja joudutaan tallentamaan myös omaan tietojärjestelmään. Opuksen rinnalle on tullut Valmu, jossa valmistellaan päätösten lisäksi nykyisin myös lista-asiat. Rekisteriselosteet kaupunkirakenteen ylläpitämistä rekistereistä on tallennettu verkkoasemalle. Verkkoaseman osoite löytyy intranetistä.

Eläinlääkintähuollossa käytetään kunnan- ja virkaeläinlääkärin työssä tarpeellisia valtakunnallisia rekistereitä, joihin käyttöoikeuksia haetaan ns. Pääsynhallinnan kautta. Maitotilojen hygienia tarkastukset raportoidaan Vati-sovellukseen. Muut viranomaisvalvonnan toimet dokumentoidaan Tarkastaja-ohjelmaan, josta voidaan tulostaa tarvittavat suoriteraportit valitulta ajanjaksolta. Molemmilla kunnaneläinlääkärien yhteisvastaanotoilla on käytössä kaupungin hankkima KliniQ-ohjelma.

1.7.2 Valvonnan maksullisuus

Toimijoilta peritään suunnitelman mukaisesta suoriteperusteisesta valvonnasta ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukainen maksu. Maksu perustuu pääsääntöisesti käytettyyn työaikaan lukuun ottamatta tupakkatuotteiden ja nikotiininsteiden vähittäismyynnin sekä nikotiinivalmisteiden myynnin valvontaa, joista peritään vuosimaksu, jonka ei tarvitse perustua valvonnan todellisiin kustannuksiin. Suoriteperusteisessa laskutuksessa ohjeellisina tarkastusaikoina käytetään keskusvirastojen riskiluokitusohjeissa annettuja aikoja. Näistä voidaan kuitenkin perustellusta syystä poiketa.

Valvontasuunnitelman mukaisiksi tarkastuksiksi luetaan ennalta suunniteltujen tarkastusten lisäksi ennalta suunniteltujen tarkastusten seurantatarkastukset sekä valvontasuunnitelmaan sisältyvät projektitarkastukset. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi myös muista toimenpiteistä voidaan periä maksu. Tällaisia ovat esimerkiksi hakemusten ja ilmoitusten käsittely sekä määräysten tai kehotusten noudattamisen varmistamiseksi tehtävä valvonta.

Vuoden 2022 alussa tuli voimaan sekä elintarvikelain että terveydensuojelulain mukaisten valvontakohteiden vuosittaisesta perusmaksu, joka on 150 €. Perusmaksu peritään tiettyjä

poikkeuksia lukuun ottamatta kaikilta rekisteröidyiltä ja hyväksytyiltä valvontakohteilta.

Ruokavirasto on laatinut [ohjeen elintarvikelain mukaisesta valvonnan perusmaksusta](#) ja Valvira on laatinut [ohjeen terveydensuojelulain mukaisesta perusmaksuvelvollisuudesta](#).

Perusmaksun käyttöönotto toi laskuperusteisiin myös muita vähäisempiä muutoksia, kuten elintarvikelain mukaiset suunnitelmalliset näytteenotot, joista ei enää peritä näytteenottokustannuksia, vaan ne sisältyvät tulevaan perusmaksuun. Uuden lain myötä myös elintarvikelain mukaisten valvontakohteiden lopetusilmoitusten käsittely on tullut maksulliseksi. Poiketen elintarvikelaista, terveydensuojelulain mukaisten valvontakohteiden lopetusilmoitukset eivät ole maksullisia.

Maksut ja maksuperusteet on esitetty Hämeenlinnan kaupungin [ympäristöterveydenhuollon taksassa](#). Maksutaksa on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 21.3.2022 (§ 37), ja taksa on tullut voimaan 1.4.2022. Taksa tullaan mahdollisesti uudistamaan vuonna 2024.

Päivitys 2024: Maksutaksan päivitys on suunniteltu toteutettavaksi vuoden 2024 aikana.

1.7.3 Hallinnolliset pakkokeinot

Kunnan valvontaviranomaisella on oikeus käyttää määräyksiä, kielloja ja muita hallinnollisia pakkokeinoja, mikäli ne ovat välttämättömiä toiminnassa havaittujen terveyshaittaa tai -vaaraa aiheuttavien epäkohtien poistamiseksi. Pakkokeinoista säädetään kussakin ympäristöterveydenhuollon toimialan laissa. Terveydensuojelulaissa kunnan antamista kielloista ja määräyksistä säädetään 51 §:ssä ja sen tehostamiseksi asetettavasta uhkasakosta sekä teettämistä ja keskeyttämishuosta 53 §:ssä. Elintarvikelain mukaiset, kunnan käytettävissä olevat pakkokeinot on kuvattu lain 9 luvun pykälissä 55–61 ja 66 sekä määräyksen tai kiellon tehostamiseksi asetettava uhkasakko sekä teettämistä ja keskeyttämishuosta pykälässä 68. Uutena kunnan käytettävissä olevana pakkokeinona nykyisessä elintarvikelaissa on 67 §:ssä kuvattu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Sanktio on suuruudeltaan 300–5000 €, ja sen on tarkoitus ennaltaehkäistä elintarvikemääräysten vastaista toimintaa ja toisaalta nopeasti ja tehokkaasti estää sen jatkaminen. Ruokavirasto on laatinut [ohjeistusta seuraamusmaksun käytöstä](#). Ohjeet löytyvät Ruokaviraston ekstranetistä, joka vaatii kirjautumisen.

Tupakkalain mukaisesti kunnallisella valvontaviranomaisella on käytettävissään 96 §:n mukainen kunnan kieltö, 97 §:n mukainen vähittäismyyntiluvan peruuttaminen sekä 105 §:n mukainen uhkasakko ja teettämisuhka edellä mainittujen pakkokeinojen tehostamiseksi.

Yksikön toimintajärjestelmässä on terveydensuojelulain mukaisten pakkokeinojen käytöstä yleinen ohje ja elintarvikelain mukaisista pakkokeinoista on yksityiskohtaisempaa ohjeistusta.

Ruokavirasto on laatinut [ohjeen hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä](#) (3761/04.02.00.01/2020/3). Oiva-järjestelmä on yhtenäistänyt tulkintaa pakkokeinoihin ryhtymisen rajasta.

Pakkokeinojen käyttöä on delegoitu viranhaltijoille Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennelautakunnan päätöksen mukaisesti ([1.6.4 Delegoinnit](#)). Pakkokeinot on delegoitu laajamittaisesti viranhaltijoille, mutta uhkasakko ja teettämisuhka ovat uhkasakkolain (1113/1990) mukaan viranomaisen asetettavia. Ennen pakkokeinoihin ryhtymistä viranhaltijat käyvät tapauksen läpi terveysvalvontapäällikön kanssa.

1.8 Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat

Elintarvikelaki, terveydensuojelulaki ja tupakkalaki edellyttävät, että valvonta tukeutuu hyväksytyihin laboratorioihin. Hämeenlinnan kaupungin ympäristöterveydenhuolto käyttää valvonnassaan KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriota, jonka Ruokavirasto on hyväksynyt elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaiseksi laboratorioksi. KVVY Tutkimus Oy:llä on toimipiste Hämeenlinnassa (Tavastlab), joka toimii lähinnä näytteiden vastaanottopisteenä. Suurin osa näytteistä lähetetään analysoitavaksi yrityksen muihin toimipisteisiin. Laboratorio lähettää näytteitä tarvittaessa myös muualle, kuten Ruokaviraston laboratorioon tutkittavaksi. Lista hyväksytyistä laboratorioista on Ruokaviraston verkkosivuilla.

Valvontayksiköllä on laboratorion yhteystiedot, mistä henkilökunta on tavoitettavissa myös virka-ajan ulkopuolella, ja tarvittaessa kiireelliset laboratoriopalvelut ovat saatavilla myös päivystysluontoisesti. Talousveden häiriötilanteisiin liittyvät käytännöt on kuvattu tarkemmin kunnan talousveden häiriötilannesuunnitelmassa. KVVY Tutkimus Oy on hyväksynyt suunnitelmaan kirjatut käytännöt.

Sisäilmaselvityksissä kiinteistöstä vastaava taho pääsääntöisesti teettää tarvittavat tutkimukset. Jos ulkopuolisia asiantuntijoita tullaan käyttämään, asiantuntijan valinnassa huomioidaan vaatimukset, jotka on esitetty toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa.

Päivitys 2024: Valvontayksikkö on käyttänyt ulkopuolisia asiantuntijoita valvonnassaan. Esimerkiksi meluhaitan aiheuttaman terveyshaittaepäilyn selvittämiseksi voidaan tarpeen mukaan käyttää ulkopuolista asiantuntijaa äänitasomittausten toteutuksessa.

1.9 Viestintä

Ympäristöpalveluiden toimintajärjestelmässä on kuvaus yksikön viestinnästä. Viestintä voi olla sisäistä, ulkoista tai sidosryhmien ja yhteistyökumppanien välistä. Tehokkaalla viestinnällä pyritään parantamaan valvonnan läpinäkyvyyttä, mutta viestintävelvoite tulee myös lainsäädännöstä. Kunnan asukkaille tapahtuvasta viestinnästä säädetään kuntalaisissa (410/2015), ja laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) säädetään oikeudesta saada tietoa viranomaisten julkisista asiakirjoista. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöstä tulee velvoite neuvoa ja tiedottaa toimijoita sekä kuntalaisia. Viestintä on yksi tapa täyttää tätä velvoitetta.

Valvontayksikkö tiedottaa kaupungin verkkosivuilla ympäristöterveydenhuoltoa koskevista ajankohtaisista asioista. Tiedotteita voidaan jakaa myös medialle, ja media julkaisee tiedotteita kiinnostaviksi arvioimistaan asioista. Normaaliajan viestintää on kuvattu tarkemmin kaupungin intranettiin tallennetussa ympäristöpalveluiden viestintäsuunnitelmassa. Suunnitelma on päivitetty 17.8.2020.

Kuluvan ohjelmakauden yhtenä teemana on yhteistyö, sekä viranomaisten että viranomaisen ja toimijoiden välillä. Aktiivisella viestinnän kehittämällä pyritään parantamaan yhteistyötä erityisesti toimijoiden ja muiden vastaavien yhteistyötahojen kanssa. Viranomaisyhteistyötä on painotettu jo edellisellä ohjelmakaudella, ja sen kehittämiseksi on luotu menettelyt, joita toteutetaan edelleen.

Päivitys 2024: Valvontayksikkö on pyrkinyt lisäämään tiedottamista toimijoille. Toimialoittein aiheita voisivat olla esimerkiksi Oiva-tarkastusten painopisterivit, tapahtumamyyntiin liittyvät asiat, kaivojen kunnan arviointi ja tupakkalain jäljitettävyyksivaatimukset. Tiedotettavista aiheista

kootaan tiedottamisen vuosikello, ja tiedottamista toteutetaan vuonna 2024 vuosikellon mukaisesti. Aiemmin ympäristöpalvelut on tiedottanut säännöllisesti ainoastaan uimavesistä. Lisäksi tietoisuutta terveystarkastuksesta on suunniteltu lisättävän osallistamalla johonkin tapahtumaan, mihin osallistuu suuri joukko kuntalaisia ja toimijoiden edustajia.

Valvontayksikön viranhaltijat ovat osallistuneet saavutettavuuskoulutuksiin, ja yksikön julkaisemat uudet dokumentit tehdään saavutettaviksi ja vanhoja dokumentteja muutetaan saavutettaviksi sitä mukaa kuin niitä päivitetään.

Erilaisia kriisitilanteita varten Hämeenlinnan kaupunki on laatinut erillisen, kaikkia toimialoja koskevan kriisiviestintäsuunnitelman, joka löytyy intrasta. Valvontayksikkö noudattaa tätä kriisiviestintäsuunnitelmaa, mutta sen lisäksi ympäristöterveydenhuollolla on omia tarkennettuja viestintäohjeita esimerkiksi elintarvike- ja talousvesivälitteisten epidemioiden varalle.

Eläintautitilanteessa viestinnästä vastaa ensisijaisesti aluehallintovirasto.

1.10 Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvitystyö

Terveystarkastuslaki ja elintarvikelaki velvoittavat valvontayksiköitä laatimaan häiriötilanteisiin varautumista koskevan suunnitelman. Valvontayksikön varautumissuunnitelma sisältää ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteet. Varautumissuunnitelma ja muu varautumiseen liittyvä materiaali on tallennettu Hämeenlinnan väkeä -sivustolla. Kaikki ajantasainen varautumissuunnitteluun liittyvä materiaali on myös tulostettuna sähkö- ja tietojärjestelmäkatkosten, ym. häiriöiden varalle.

Valtioneuvoston asetuksella (1365/2011) säädetään elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä. Valvontayksikön varautumissuunnitelmassa on kuvattu toiminta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemiatilanteissa. Epidemiatilanteita varten on laadittu runsaasti yksityiskohtaista ohjeistusta, jotka on tallennettu toimintajärjestelmään omalle sivustolle (Elintarvike- ja vesivälitteiset epidemiat). Ruokavirasto on laatinut [ohjeen terveystarkastuslaitosten varalle](#) (4186/04.02.00.01/2020/2).

Yhteistoiminta-alueelle on perustettu epidemiaselvitystyöryhmä, jonka kokoonpano, vastuut ja yhteystiedot löytyvät toimintajärjestelmästä. Tavoitteena on, että epidemiaselvitystyöryhmä kokoontuu vuosittain ympäristöjohtajan kokoonkutsumana.

Päivitys 2024: Epidemiaselvitystyöryhmän yhteisille asioille on luotu Teams-työtilaan oma ryhmä, mutta luotu ryhmä ei toimi enää tarkoituksenmukaisesti. Työtilaa on käytetty muistioiden yms. tallennuspaikkana ja epidemiaselvitystilanteessa ajantasaisena tiedonjakokanavana. Työtilan käytössä on tullut huomioida yksityisyydensuoja, eikä työtilassa ole jaettu esimerkiksi sairastuneiden tietoja. Työtilassa kaikki selvitystyötä koskeva materiaali on saatu tallennettua samaan paikkaan ja jaettua yhtä aikaa koko selvitystyöryhmälle. Vanhalle työtilalle pyritään löytämään korvaava vaihtoehto.

Päivitys 2024: Etelä-Hämeen ympäristöterveys on tehnyt aloitteen yhteistyötä epidemiatoimintaohjeiden päivittämisessä ja toimintatapojen yhtenäistämässä epidemiatilanteissa. Mahdollista yhteistyötä tullaan käsittelemään seuraavassa epidemiaselvitystyöryhmän kokouksessa. Toteutuessaan yhteistyö ja ohjeiden päivittäminen ajoittuisi vuodelle 2024.

Elintarvike-, talousvesi- ja uimavesivälitteisistä epidemioista tehdään ilmoitus Ruokaviraston ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteiseen ruokamyrkytusepidemiarekisteritietojärjestelmään (RYMY-tietojärjestelmä). Jokaisesta epidemia-ilmoituksesta laaditaan selvitystyön päätyttyä RYMY-järjestelmään selvitysilmoitus kolmen kuukauden kuluessa epidemiasta. Selvitysilmoituksen tekeminen vaatii kirjautumisen järjestelmään. Valvontayksiköllä on yksi yhteinen käyttäjätunnus.

Talovesivälitteisten epidemioiden selvittelyssä tehdään yhteistyötä sen vesilaitoksen kanssa, jonka alueella epidemiaepäily on havaittu. Toiminta on ohjeistettu ja se löytyy intrasta terveysvalvonnan sivuilta. Talovesiasetuksen 1352/2015 mukainen kunnan talousveden häiriötilannetilannesuunnitelma on valmistunut vuonna 2017 ja se on viety tiedoksi ympäristö- ja rakennuslautakuntaan. Suunnitelman valmistelussa on tehty yhteistyötä Kanta- ja Päijät-Hämeen terveysvalvontojen, Kanta-Hämeen pelastuslaitoksen, Etelä-Suomen aluehallintoviraston, Hämeen Ely-keskuksen, Tampereen kaupungin terveysvalvonnan ja alueen talousvettä toimittavien

laitosten kanssa. Talousveden häiriötilannetilannesuunnitelma päivitetään vuosittain ja päivitykseen tarvittava aika otetaan huomioon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa laadittaessa. Talousvettä toimittavien laitosten tarkastuksilla ja häiriötilanneharjoituksissa verrataan Hämeenlinnan kaupungin ja laitosten häiriötilannesuunnitelmia sekä sovitetaan yhteen toimintatapoja. Vuonna 2020 laadittiin Hämeenlinnan viranomaispalveluiden toimeksiantona opinnäytetyö otsikolla Kanta-Hämeen terveystalvontojen sekä HS-Veden talousveden häiriötilannesuunnitelmien vertailu. Opinnäytetyötä käytettiin, kun talousveden häiriötilannesuunnitelma päivitettiin vuonna 2021.

Talousveden häiriötilanteet tulevat viranomaispalveluiden tietoon poikkeavina näytetuloksina tai talousvettä toimittavien laitosten, viranomaisten tai kuluttajien yhteydenottoina. Tilanteissa toimitaan talousveden häiriötilannetilannesuunnitelmaan laadittujen toimintakorttien mukaisesti. Tilannearvion jälkeen päätetään mahdolliset toimenpiteet. Toimenpiteet aloitetaan välittömästi, jos kyseessä on talousveden mikrobiologinen saastuminen tai muu tilanne, jonka voidaan arvioida aiheuttavan talousveden kuluttajille terveyshaittaa. Tilanteesta informoidaan talousvettä toimittavaa laitosta, epidemioiden selvitystyöryhmää, kuluttajia sekä tarvittaessa Hämeenlinnan ja Hattulan johtoryhmiä. Terveystalvonta päättää muun muassa desinfiointin aloittamisesta, keittokehotuksen antamisesta ja arvioi tehtyjen toimenpiteiden riittävyttä yhteistyössä epidemioiden selvitystyöryhmän kanssa. Ympäristöjohtaja tai epidemioiden selvitystyöryhmä päättävät määräysten purkamisesta, kun tilanteen normalisoituminen on varmistettu riittävällä näytteenotolla. Häiriötilanteen kaikissa vaiheissa viestitään aktiivisesti. Häiriötilanteesta laaditaan selvitysilmoitus, jonka kautta tieto välittyy terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastoille. Talousveden häiriötilanteen jälkeen arvioidaan olemassa olevat suunnitelmat, joita päivitetään tarvittaessa.

Talousarviossa ei ole erikseen varattu määrärahoja häiriötilanteita varten, mutta tarvittaessa näytetutkimusten aiheuttamat kustannukset pystytään kattamaan.

Ympäristöterveydenhuollon varautumissuunnitelmien päivitys aloitettiin vuonna 2022 osana kaupunkirakennetoimialan varautumisen päivitystä. Suunnitelmia tullaan päivittämään edelleen vuonna 2024 ja yhteensovittamaan Hämeen hyvinvointialueen varautumisen kanssa. Paikkatiedon

hyödyntämisen mahdollisuuksia ympäristöterveydenhuollon varautumisessa selvittäminen jatkuu vuonna 2024.

Eläinlääkintähuollon erityistilannevalmius on selostettu [luvussa 5.1.4](#).

2 Elintarvikevalvontasuunnitelma

Kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma on laadittu siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajaa taloudellisilta tappioilta. Elintarvikevalvontasuunnitelma sisältää rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarviketoimintojen säännöllisen valvonnan, kontaktimateriaalivalvonnan sekä alkutuotantopaikkojen valvonnan. Ruokavirasto ohjaa kunnallista elintarvikevalvontaa.

Ruokaviraston laatima Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) tulee ottaa huomioon kunnan elintarvikevalvontasuunnitelman laatimisessa. VASU on laadittu koko elintarvikeketjulle, ja se koskee useita eri viranomaisia, joten sen ohjaava vaikutus ei ole yhtä selkeä kuin muissa toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa. Ruokavirasto on julkaissut syyskuussa 2021 ohjeen kunnan elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Ohje on otettu huomioon tätä suunnitelmaa laadittaessa.

Ruokavirasto on laatinut kunnallisten viranhaltijoiden toiminnan ohjaamiseksi lukuisia ohjeita, jotka sisältävät keskusviraston näkemyksiä lainsäädännön tulkinnosta. Ohjeilla pyritään helpottamaan lainsäädännön tulkintaa ja yhtenäistämään valvontaa valtakunnallisesti. Ohjeet ovat Ruokaviraston verkkosivuilla myös toimijoiden käytettävissä. Näiden lisäksi Pikanttiin (Ruokaviraston ekstranet) on tallennettu viranomaiskäyttöön laadittuja malliasiakirjoja ja muuta valvontaa ohjaavaa aineistoa. Valvontayksikön omat ohjeet mm. ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä on tallennettu yksikön toimintajärjestelmään. Toimintajärjestelmään on tallennettu myös kattavasti muuta valvontaa ohjaavaa materiaalia, kuten sähköpostitse saatuja Ruokaviraston tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta.

Uusi elintarvikelaki tuli voimaan keväällä 2021. Valvonnan näkökulmasta merkittäviä muutoksia ovat nykyisiä pakkokeinoja täydentävä, sakkoon rinnastettava seuraamusmaksu sekä valvonnan perusmaksun käyttöönotto. Näistä on kerrottu tarkemmin luvussa [1.7.3 Hallinnolliset pakkokeinot](#)

ja [1.7.2 Valvonnan maksullisuus](#). Elintarvikelakiin tuli jo aiemmin lain muutoksen yhteydessä pykälä toimijan luotettavuuden selvityksestä. Asiaa pilotoidaan Ruokaviraston ohjaamana, ja siitä tullaan antamaan kunnallisille valvontayksiköille tarkempaa ohjeistusta pilotin päätyttyä. Lakiuudistus johti myös useiden Ruokaviraston vanhojen ohjeiden päivitystarpeeseen. Päivitettyihin ohjeisiin perehtyminen vie työaikaa suunnitelmalliselta valvonnalta.

Jo vuoden 2020 alussa voimaan tulleessa elintarvikelain muutoksessa säädettiin mm. petosten torjuntaan liittyvän yhteistyön lisäämisestä, ensisaapumisvalvonnan siirtämisestä kunnallisten valvontayksiköiden tehtäväksi, kotirauhan piiriin kuuluvien huoneistojen valvomisesta sekä toimijoiden oma-valvontavelvoitteista. Muutokset siirrettiin uuteen elintarvikelakiin, ja niiden vaikutuksia valvontaan kuvataan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

2.1 Rekisteröity elintarviketoiminta ja hyväksytyt elintarvikehuoneisto

Valtaosa elintarvikevalvonnan piiriin kuuluvista huoneistoista on rekisteröityjä elintarviketoimintoja (ent. ilmoitettu elintarvikehuoneisto). Tällaisia ovat esimerkiksi myymälät, tukut, ravintolat ja muut tarjoilupaikat, sekä muita kuin eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevät valmistuspaikat. Hyväksynnän vaativia huoneistoja ovat eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevät huoneistot eli hyväksytyt elintarvikehuoneistot (ent. laitokset). Ilmoitus- ja hakemuskäsittely on ohjeistettu yksikön toimintajärjestelmässä. Huoneistoja hyväksyttäessä huomioidaan myös Ruokaviraston laatima ohjeistus. Rekisteröityjen toimintojen vaatimusten soveltamista ohjeistetaan Ruokaviraston [ohjeessa rekisteröidyn elintarviketoiminnan elintarvikehygieniasta](#) (980/04.02.00.01/2022/2).

Päivitys 2024: Keskitetty elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toiminta on yhä yleistävämpi toimintamuoto. Tämä aiheuttaa usein epäselvyyksiä, mikä valvontayksikkö vastaa toiminnan rekisteröinnistä ja valvonnasta, ja miten valvontaa tulisi suorittaa. Ruokavirasto on laatimassa ohjetta keskitetyn elintarvike- ja kontaktimateriaalialan rekisteröinnistä ja valvonnasta. Ohjeen odotetaan selkeyttävän kyseisten toimintojen valvontaa.

Hyväksytyihin elintarvikehuoneistoihin tehdään tarkastus ennen huoneiston hyväksymistä ja toiminnan aloittamista, mutta rekisteröidyt toiminnot tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista ainoastaan silloin, kun ilmoituksen tai muun seikan perusteella on syytä epäillä, että elintarvikeeturvallisuus saattaa vaarantua. Näin ollen edellytysten täyttymistä päästään yleensä arvioimaan vasta toiminnan alettua, ensimmäisellä suunnitelman mukaisella tarkastuksella.

Toimijan on tehtävä valvontaviranomaiselle ilmoitus toiminnan keskeyttämisestä, lopettamisesta ja toiminnan olennaisesta muutoksesta. Uudessa elintarvikelaissa ei ole enää käsitettä toiminnanharjoittajan vaihtumisesta, vaan aina uuden toimijan aloittaessa toimintansa elintarvikehuoneistossa, mielletään toiminta uudeksi elintarviketoiminnaksi. Toiminnan keskeytysilmoitus on maksuton, mutta lopetusilmoituksesta peritään taksan mukainen maksu. Lopetusilmoituksen maksullisuus vaatii yhteisten periaatteiden sopimista valvontayksikössä. Ruokavirasto tulee myös ohjeistamaan asiaa.

Hyvin pienimuotoiset ja vähäriskiseksi arvioidut elintarvikehuoneistot eivät kuulu rekisteröintivelvoitteen piiriin. Ruokaviraston tulkinnan mukaan mm. pienet kodinomaiset valmistuskeittiöt, esim. perhekotien keittiöt, joissa asukkaat osallistuvat ruoan valmistukseen, ja jotka ovat osa asukkaiden asuintiloja, eivät ole rekisteröintivelvoitteen piiriin kuuluvia elintarvikehuoneistoja.

Tarjoilukeittiöistä ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät pienet päiväkotien ja palvelukotien ryhmäkeittiöt tai vastaavat, joihin ruoka toimitetaan kohteen välittömästä läheisyydestä joko saman toimijan keittiöltä tai laajamittaista keskuskeittiötoimintaa harjoittavan toimijan keittiöltä. Tulkinta poikkeaa Ruokaviraston tulkinnasta. Elintarvikehuoneiston jättäminen ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle vaatii lähes aina tapauskohtaista arviointia.

Päivitys 2024: Perusmaksun käyttöönotto on johtanut entistä tarkempaan arviointitarpeeseen toiminnan rekisteröintivelvollisuudesta. Ruokavirasto on julkaissut verkkosivuillaan [ohjeen rekisteröintivelvoitteen piiriin kuulumisen arvioimiseksi](#) (836/04.02.00.01/2022/3). Ohjetta päivitetään säännöllisesti, mutta silti joissakin tapauksissa rajanveto rekisteröintivelvoitteen piiriin kuulumisesta on hankalaa, ja asiasta käydään jatkuvaa keskustelua Ruokaviraston ekstranetissä.

Myös vanhassa elintarvikelaissa rekisteröintivelvoitteen ulkopuolelle jätettiin vähäriskinen toiminta, jonka ei katsota olevan elinkeinon harjoittamista. Uuden elintarvikelain perusteluissa elinkeinon harjoittamisen liikevaihtorajaksi on linjattu 15 000 €. Lisäksi Ruokavirasto on linjannut, että pop up -toimintaa, eli satunnaista ruoan valmistusta ilman rekisteröityä elintarvikehuoneistoa, voivat yksityishenkilöiden lisäksi jatkossa harjoittaa myös yrittäjät. Ruokavirasto on antanut tarkempia ohjeita pop up -toiminnasta.

2.1.1 Kotirauhan piiriin kuuluva elintarvikehuoneisto

Rekisteröity elintarviketoiminta on mahdollista perustaa myös kotiin. Kotirauhan piirissä sijaitsevan huoneiston ja sen toiminnan vaatimukseen sovelletaan lainsäädäntöä kuten muihinkin rekisteröityihin toimintoihin. Aiemmin kotirauhan piiriin kuuluviin huoneistoihin ei tehty tarkastuskäyntejä, vaan tarkastukset tehtiin asiakirjatarkastuksina ja toimijaa haastatteleamalla. Valvonta-asetus (EU 625/2017) kuitenkin edellyttää, että valvontaviranomaisella on oikeudelliset menettelyt, joilla varmistetaan, että henkilöstöllä on pääsy toimijoiden tiloihin ja mahdollisuus tutustua näiden hallussaan pitämiin asiakirjoihin, jotta se voi suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti. Näin ollen kotirauhan piiriin kuuluviin huoneistoihin tehdään nykyisin tarkastuksia kuten muihinkin huoneistoihin, mutta tarkastuksesta ei muodostu Oiva-raporttia.

2.2 Kontaktimateriaalitoimijat

Kontaktimateriaaleilla tarkoitetaan elintarvikkeen kanssa kosketuksiin joutuvia materiaaleja, mm. astioita, pakkausmateriaaleja, työvälineitä ja laitteita. Kontaktimateriaalialan toimijoita ovat valmistajat, maahantuojat ja markkinoijat. Kontaktimateriaalivalvontaa suoritetaan myös elintarvikehuoneistoissa osana suunnitelmallista valvontaa, mutta näitä kohteita ei rekisteröidä erikseen kontaktimateriaalialan toimijoiksi.

Kontaktimateriaalialan toimijat tekevät valvontaviranomaiselle toiminnastaan ilmoituksen ja kohde merkitään valvontatietojärjestelmään. Kohteisiin tehdään riskinarvioinnin mukaisesti valvontakäyntejä hyödyntäen Ruokaviraston laatimaa [kontaktimateriaalien valvontaohjetta](#) (4217/04.02.00.01/2021/9). Ruokavirasto on julkaissut runsaasti myös muuta kontaktimateriaaleihin liittyvää aineistoa. Kontaktimateriaalitoimijoiden tarkastusten tulokset

tallennetaan valvontatietojärjestelmään samoin kuin elintarvikevalvontakohteiden, mutta kontaktimateriaalitoimijoiden tarkastuksista ei muodostu julkista Oiva-raporttia.

Vatissa kontaktimateriaalitoimijat luokitellaan kolmeen eri toimintatyyppiin: valmistus ja jatkojalostus, maahantuonti sekä jakelu tai markkinointi. Tarkemmat ominaisuustiedot, kuten toiminnan laajuus, kirjataan toiminnan ominaisuustietoihin. [Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittämisoheessa](#) (1028/04.02.00.01/2022/5) kontaktimateriaalitoimijat on jaettu kolmeen eri kokoluokkaan ja kahteen toimintaluokkaan, joiden tarkastustiheydet vaihtelevat välillä 0,35–1 krt/vuosi.

2.3 Alkutuotanto

Alkutuotantopaikat kuuluvat elintarvikevalvonnan piiriin ja toimijoille on asetettu lainsäädännössä rekisteröitymisvelvoite, joka koskee eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikkia alkutuotannon toimijoita. Alkutuotantopaikkojen valvonnassa ja valvontatarpeen määrittämisessä käytetään apuna Ruokaviraston [ohjetta alkutuotannon elintarvikevalvonnasta ja riskinarvioinnista](#) (242/04.02.00.01/2023). Alkutuotantopaikkojen tarkastuksille on Vatissa A,C,D -tarkastuslomake, tarkastuksista muodostuu Oiva-raportti, mutta sitä ei julkaista oivahymy-verkkosivuilla. Tarkastuslomakkeen käyttöä varten on laadittu erilliset arviointiohjeet, jotka löytyvät Ruokaviraston verkkosivuilta, ja ovat siellä myös toimijoiden käytettävissä.

Alkutuotantopaikat on saatu viimeisinä perustettua valvontatietojärjestelmään, ja tietojen ajan tasalle saattaminen on ollut hidasta, mutta nykyisin myös alkutuotantopaikat ovat pääosin tietojärjestelmässä. Kohteita on paljon, ja tarkastustarve vähäinen, joten joitakin tarkentavia toiminnan tietoja, ns. ominaisuustietoja puuttuu vielä kohteilta. Tietoja on tarkoitus täydentää vuoden 2024 kuluessa. Aiemmin kasviperäisten tuotteiden alkutuotantopaikkojen riskinarvioinnin mukainen tarkastusmäärä perustui keskimääräiseen laskelmaan, mutta nykyisillä tiedoilla riskinarvioinnin mukaiset tarkastusmäärät saadaan laskettua tarkemmin. Vähäriskisimpiin alkutuotantopaikkoihin ei kohdisteta suunnitelmallista valvontaa, vaan kohteita valvotaan tarvittaessa. Alkutuotantopaikkojen täsmentyneet riskinarvioinnin mukaiset tarkastusmäärät ovat laskeneet suunniteltua kokonaistarkastusmäärää, ja näin ollen vaikuttavat myös valvontasuunnitelman toteuman laskentaan. Kasviperäisten alkutuotantopaikkojen tarkastuksia

on resurssipulan vuoksi jätetty aiemmin suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle, mikä on kerryttänyt tarkastusvelkaa. Vuonna 2024 suunnitellaan tehtäväksi viisi tarkastusta.

Päivitys 2024: maidontuotantotilojen valvontaa jatketaan suunnitelmallisesti niin, että tehtävä on osoitettu yhdelle praktikolle. Vuosien aliresursoinnin kerryttämä tarkastusvelka saatiin kurottua kiinni.

2.4 Sisämarkkinatuonti (ent. ensisaapumisvalvonta)

Ensisaapumisvalvonnalla tarkoitettiin muista EU-maista Suomeen toimitettavien eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikevalvontaa. Ensisaapumisvalvonnan tarkoituksena on turvata kyseisten elintarvikkeiden hygieeninen laatu sekä estää eläintautien leviäminen niiden välityksellä.

Ensisaapumisvalvonnan järjestäminen oli aiemmin Ruokaviraston vastuulla, mutta vuonna 2020 voimaan tulleella elintarvikelain muutoksella ensisaapumisvalvonta osoitettiin kuntien tehtäväksi ja ensisaapumisvalvonta -termistä luovuttiin ja otettiin käyttöön käsite ”eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti”. Nykyisin sisämarkkinatuonti kuuluu osaksi Oiva-valvontaa. Tuontikohteiden kirjaaminen Vatiin poikkeaa hieman aiemmasta, jolloin tuonti- ja vienti kirjattiin nk. ominaisuustietoihin, mutta nykyisin sisämarkkinatuontia harjoittaville kohteille perustetaan muun toiminnan rinnalle erillinen toiminta. Valvonnan siirtyminen kuntaan työllistää paitsi kiinteiden elintarvikehuoneistojen valvonnassa, myös ulkomyyntitapahtumissa, joissa useat toimijat harjoittavat sisämarkkinatuontia.

Ruokaviraston määräys 8/2021 koskien tiettyjen eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti-ilmoituksia on annettu 27.10.2021 ja määräys on tullut voimaan 1.11.2021. Määräyksessä mainittujen eläinperäisten elintarvikkeiden osalta toimijan tulee tehdä sisämarkkinatuonti-ilmoitus. Ilmoituksen voi tehdä käyttäen sähköistä ilmoitusjärjestelmää tai lomaketta.

Päivitys 2024: Maahantuojien valvonnassa on tiettyjä haasteita, koska usein maahantuontitoiminta ja elintarvikkeiden varastointi tapahtuvat eri valvontayksiköiden alueilla. Ruokavirasto on työstämässä ohjetta eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvontaan. Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvontaohje tullaan pilotoimaan

ennen sen käyttöönottoa. Ohje tullaan julkaisemaan Ruokaviraston ekstranetissä, ja halutessaan kunnat voivat osallistua pilottiin.

2.5 Tilapäistapahtumat ja liikkuvat elintarvikehuoneistot

Tilapäistapahtumia valvotaan riskiperusteisesti päivystysvuorossa olevan terveystarkastajan arvion mukaan. Päivystysvuoroista on laadittu kiertävä lista, ja koska tapahtumat ajoittuvat useimmiten viikonlopuille, hoitaa päivystävä tarkastaja tapahtumavalvonnan. Tapahtumajärjestäjältä pyydetään ilmoitus suuresta yleisötilaisuudesta ja listaus tapahtumaan osallistuvista elintarvikemyyjistä. Tämän lisäksi yksittäiset elintarvikemyyjät tiedottavat itse omasta tulostaan joko sähköisellä ilmoituslomakkeella, vapaamuotoisella sähköpostilla tai muulla vastaavalla tavalla.

Suuri osa tilapäistapahtumista toistuu vuosittain ja tapahtumiin saapuvat samat toimijat. Tämä helpottaa riskinarviointia ja valvontaa voidaan kohdistaa niihin toimijoihin, joiden toiminnassa on havaittu puutteita. Nykyisin liikkuvien elintarvikehuoneistojen kohde- ja valvontatiedot saadaan Vatista.

Osa tapahtumajärjestäjistä järjestää viranomaispalaverin hyvissä ajoin ennen varsinaista tapahtumaa. Vaikka itse tapahtumaa ei katsottaisi tarpeelliseksi tarkastaa, on viranomaispalaveriin pyritty aina osallistumaan.

Uuden elintarvikelain mukaan liikkuvat elintarvikehuoneistot tekevät rekisteröinti-ilmoituksen kotikuntaansa. Aiemmin ilmoitus tehtiin siihen kuntaan, missä toimintaa harjoitettiin ensimmäisen kerran. Tästä johtuen liikkuvien elintarvikehuoneistojen merkintäperiaatteet Vatissa vaihtelevat. Lainsäädäntömuutos sekä liikkuvan elintarvikehuoneiston nykyisen määritelmän vajavaisuus aiheuttavat päivitystarvetta kohdetietoihin, jotta valvonnan perusmaksu tulee ohjautumaan valvontakohteille oikein. Valvontayksiköt ja Ruokavirasto ovat käyneet keskustelua liikkuvien elintarvikehuoneistojen valvontaan ja perusmaksuun liittyvistä tulkintaongelmista, ja Ruokavirasto on pyrkintä tekemään linjauksia ongelmallisiksi koetuissa asioissa.

2.6 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu sekä varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyyden. Tavoitteena on myös varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda kuluttajaa harhaan sekä suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja taloudellisilta tappioilta. Kuluttajan suojelun lisäksi valvonnalla pyritään varmistamaan kaikille elintarvikealan toimijoille yhtäläiset liiketoimintamahdollisuudet toteuttamalla valvontaa yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti. Tavoitteiden saavuttamisessa toimijoiden ohjauksella ja neuvonnalla on merkittävä rooli, mitä on enenevässä määrin alettu korostaa osana tarkastajan työtä.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Oiva-tarkastuksista tarkastuskertomus sekä Oiva-raportti muodostuvat Vatiin kirjatuihin tiedoista. Oiva-järjestelmä on Ruokaviraston määräämä tapa valvontatietojen julkistamisesta ([Ruokaviraston määräys elintarvikevalvonnan valvontatiedoista 12/2021](#)). Tarjoilupaikat ja myymälät ovat kuuluneet Oiva-järjestelmään 1.5.2013 lukien, ja vuoden 2015 alusta järjestelmän piiriin tulivat muut ilmoitetut (nyk. rekisteröidyt) elintarvikehuoneistot. Laitokset (nyk. hyväksytyt elintarvikehuoneistot) tulivat mukaan Oivaan 1.5.2015. Vuoden 2016 alusta lukien myös asiakirjatarkastuksista on muodostunut Oiva-raportti, joka mahdollistaa esimerkiksi seurantatarkastuksen tekemisen asiakirjatarkastuksena. Myös valvontasuunnitelman mukaisista projektitarkastuksista muodostuu Oiva-raportti.

Suunnitelman mukaisella tarkastuksella tarkastettavat Oiva-rivit valitaan kohteen toiminnasta johtuvien ja valvontatietoihin perustuvien riskien mukaisesti käyttäen hyväksi Ruokaviraston ohjetta [ohjetta elintarvikehuoneiston riskiperusteisesta valvonnasta](#) (16044/1). Lisäksi tarkastetaan soveltuvin osin valvontayksikössä kyseiselle vuodelle asetetut painopisterivit ([2.9 Painopisteet ja projektit](#)). Uuden valvontakohteen ensimmäisellä suunnitelman mukaisella tarkastuksella arvioidaan pääsääntöisesti omavalvonnan yleinen vaatimustenmukaisuus sekä tilojen ja välineiden soveltuvuus, riittävyys ja kunnossapito.

Ruokavirasto on laatinut ohjeistusta Oiva-tarkastuksiin. Arviointiohjeet löytyvät www.oivahymy.fi -sivustolta, ja muuta valvontaan liittyvää ohjeistusta löytyy Pikantista sekä Ruokaviraston verkkosivuilta. Rekisteröityjen huoneistojen tarkastuksilla käytetään apuna myös ohjetta [ohjetta rekisteröidyn elintarviketoiminnan elintarvikehygieniasta](#) (980/04.02.00.01/2022/2), mihin on kerätty keskeisimmät säädökset ja ohjeistusta niiden tulkintaan. Valvonnan avuksi ja yhtenäistämiseksi kattavampia ohjeita on laadittu mm. pakkausmerkintöjen, kontaktimateriaalien, ravitsemus- ja terveystuotteiden ja elintarvikeparanteiden valvontaan. Valvontaohjeet löytyvät Ruokaviraston verkkosivuilta, ja ovat siellä myös toimijoiden käytettävissä.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi valvontakohteisiin tehdään tarkastuksia ilmoitusten perusteella, jolloin tarkastus kohdistetaan ilmoituksessa esiin tulleisiin epäkohtiin. Ruokamyrkytys- tai epidemiaepäilytarkastuksella joudutaan yleensä tarkastamaan kohteen toimintaa melko laaja-alaisesti kiinnittäen huomiota mm. kohteen yleiseen hygieniaan, hygieenisiin työskentelytapoihin sekä omavalvonnan toimivuuteen.

2.7 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Valvonnan vaikuttavuutta edistetään valvonnan riskiperusteisella kohdentamisella. Valvontaa suunnataan sellaisiin kohteisiin, joissa riski on suurin, huomioiden toiminnan laatu ja laajuus, vaaralle mahdollisesti altistuvien kuluttajien määrä, vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys sekä aiemmat valvonnan tulokset. Tarkastustiheys määritetään riskinarviointiin perustuen. Kohteiden riskiluokituksessa käytetään joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta Ruokaviraston [ohjetta elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokituksesta ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittämisestä](#) (1028/04.02.00.01/2022/6). Ohjeen liitteissä esitettyjä tarkastustiheys suosituksia on käytetty tarkastussuunnitelmien (liite 1) laatimisessa. Vati järjestää kohteet työjonolle ominaisuustietojen perusteella lasketun tarkastustiheyden mukaisesti. Tarkastustiheyden voi tarvittaessa syöttää myös manuaalisesti.

Ruokaviraston ohjeesta poiketen voidaan kohteen valvontahistoria huomioiden tarkastustiheyttä laskea yksittäisistä B-arvosanoista huolimatta, mikäli puutteet ovat olleet sellaisia, että ne eivät heikennä elintarviketurvallisuutta ja toimija on ryhtynyt viipymättä toimenpiteisiin puutteen korjaamiseksi.

Liitteessä 1 on esitetty valvontasuunnitelman laatimishetkellä aktiivisten valvontakohteiden lukumäärät, riskinarvioinnin mukainen kohdetyyppikohtainen tarkastustarve sekä käytettävissä olevien resurssien mukaiset tarkastusmäärät. Taulukossa esitetyissä luvuissa ei ole huomioitu suunnitelman mukaisia seurantatarkastuksia eikä uusien kohteiden ensimmäisiä tarkastuksia. Seurantatarkastuksia on noin 3 % suunnitelman mukaisista tarkastuksista, ja resurssien mukaisissa suunnitelmissa on huomioitu, että seurantatarkastukset saadaan tehtyä. Uusien kohteiden ensimmäisten tarkastusten määrästä vuositasolla ei ole tilastotietoa, joten käytännössä nämä tarkastukset korvaavat osittain tarkastussuunnitelmiin kirjattuja tarkastuksia. Tarvittaessa valvontaa suunnataan edelleen suuririskisimpiin kohteisiin ja harkinnan mukaan pieniriskisimpien kohteiden tai loppuvuodelle suunniteltuja tarkastuksia voidaan siirtää seuraavalle vuodelle.

Uusien, rekisteröintivelvoitteen piiriin kuuluvien elintarviketoimintojen ensimmäisen tarkastuksen ajankohta määräytyy toiminnan alustavan riskinarvioinnin perusteella. Tarkastusajankohdan määrittämisessä käytetään ohjeellisesti taulukossa 3 esitettyjä aikoja. Jos uusi rekisteröity toiminta muodostuu siten, että huoneistossa aiemmin toiminut toimija lopettaa toimintansa, mutta uuden toimijan vastuuhenkilöt ovat samat kuin edellisen toimijan, voidaan ensimmäistä tarkastusta harkinnan mukaan siirtää, mikäli edellisestä tarkastuksesta on kulunut vain vähän aikaa. Myös näissä tapauksissa huolehditaan, että uusi toimija saa Oiva-raportin kohtuullisessa ajassa. Valvontaa tehdään pääasiassa ennalta ilmoittamatta, mutta rekisteröityjen toimintojen ensimmäinen ennalta suunniteltu tarkastus voidaan sopia toimijan kanssa etukäteen, jotta toimijalla on mahdollisuus olla tarkastuksella läsnä.

Taulukko 3. Rekisteröityjen elintarviketoimintojen ensimmäisen tarkastuksen ohjeellinen ajankohta.

Elintarviketoimintatyyppi	Tarkastuksen ajankohta
Elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita tai huoneistossa valmistetaan elintarvikkeita, jotka on tarkoitettu erityisryhmille.	Kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
Elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia ei-helposti pilaantuvia elintarvikkeita tai säilytetään, kuljetetaan ja myydään pakattuja helposti pilaantuvia elintarvikkeita.	Kolmen kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
Elintarvikehuoneistossa myydään, säilytetään tai muuten käsitellään ainoastaan pakattuja elintarvikkeita, jotka eivät säilykseen vaadi kylmä- tai kuumasäilytystä.	Kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

Liikkuvien elintarvikehuoneistojen tarkastustiheyksiin ei ole erillistä ohjetta, vaan ne tulisi tarkastaa saman riskiluokitusohjeen mukaisesti kuin vastaavat kiinteät huoneistot huomioiden kuitenkin toiminnan tyyppillinen kausiluonteisuus, joka vähentää tarkastustarvetta. Liikkuvat elintarvikehuoneistot eivät välttämättä harjoita elintarvikehuoneistotoimintaa valvonnasta vastaavassa kunnassa (kunta, johon rekisteröinti-ilmoitus on tehty), jolloin näihin kohteisiin ei saada tehtyä tarkastuksia suunnitellulla tavalla. Liikkuvat huoneistot on jätetty pois tarkastussuunnitelmista, ja niihin tehdään tarkastuksia mahdollisuuksien ja riskinarvioinnin

mukaan. Riskinarviointiin perustuen tarkastus voidaan tehdä myös sellaiseen liikkuvaan elintarvikehuoneistoon, joka on tehnyt ilmoituksen toiseen valvontayksikköön, mutta toimii tällä valvonta-alueella. Tällaisia toimijoita tulee tarkastettaviksi erityisesti tapahtumien yhteydessä.

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika vaihtelee toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan. Keskimääräiset tarkastusajat on esitetty riskiluokitusohjeessa. Näistä ajoista voidaan poiketa, mikäli tarkastus kohteessa vie keskimääräistä enemmän aikaa, esim. jos puutteita on paljon tai omavalvontadokumenttien etsimiseen tai muuhun tarkastettaviin asioihin liittyvään selvittämiseen menee poikkeuksellisen paljon aikaa. Tarkastukseen voi kulua enemmän aikaa myös silloin, kun tarkastettavana on huomattavan monta Oiva-riviä. Toimijan neuvomisesta johtuva tarkastusajan pidentyminen ei vaikuta tarkastuksesta perittävään maksuun, koska neuvonta on maksutonta. Tarkastukseen käytetyn ajan lisäksi myös ohjeellista tarkastustiheyttä voidaan muuttaa, mikäli siihen on perusteltu syy. Perustelut poikkeavalle tarkastustiheydelle kirjataan valvontatietojärjestelmään kohteen tietoihin.

Ruokaviraston riskiluokitusohjeen mukaan tietyt valvontakohteet sijoittuvat nk. 0-riskiluokkaan. Tällaiset kohteet kuuluvat rekisteröintivelvoitteen piiriin, mutta joihin ei niiden toiminnan vähäriskisyyden vuoksi kohdisteta suunnitelmallista valvontaa. Tällaisiin kohteisiin tehdään pääsääntöisesti tarkastus toiminnan alussa, mutta tarkastuksesta ei muodosteta Oiva-raporttia. Jatkossa valvontaa suoritetaan tarvittaessa, esim. asiakasyhteydenottojen perusteella. Tällaisia kohteita ovat tietyin edellytyksin muun muassa kuntosalien elintarvikemyynti, pubit sekä ruoka-aputoiminta. Mikäli pubissa ruokatarjoilu on laajuudeltaan valvontaa vaativaa, luokitellaan se grilli- tai pikaruokatoiminnaksi tai muuksi säännöllisen valvonnan kohteeksi. Myös muut 0-luokan kohteet voidaan riskiperusteisesti siirtää suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Ruoka-aputoimijat kuuluvat rekisteröintivelvoitteen piiriin, mutta niihin ei tehdä suunnitelmallisia tarkastuksia eivätkä ne kuulu elintarvikelain mukaisen perusmaksun piiriin. Riskiluokitusohjeen mukaisesti sellaisiin ruoka-apukohteisiin, joiden toimintaan kuuluu helposti pilaantuvien elintarvikkeiden käsittelyä tai jakamista, tehdään ensimmäinen tarkastus, ja muita ruoka-aputoimijoita valvontaan ilmoitusten ja valitusten perusteella. Ruoka-aputoimijoille on myönnetty tiettyjä helpotuksia, joista kerrotaan tarkemmin Ruokaviraston laatimassa ruoka-apuohjeessa. Ohje on ollut päivitettävänä jo pitkään, ja sen julkaisua odotettiin jo vuonna 2022, mutta edelleen

tulkinta ruoka-apuna luovutettavien elintarvikkeiden jäljitettävyyksistä on ratkaisematta, eikä ohje ole tämän vuoksi valmistunut.

Päivitys 2024: Ruoka-aputoiminta on aiemmin merkitty Vatin nk. ominaisuustietoihin, mutta vuonna 2023 Vatiin luotiin ruoka-aputoiminnoille oma toimintatyyppi. Näin ollen ruoka-aputoimijoiden tiedot tulee päivittää järjestelmään, jotta ne löytyvät järjestelmästä tarkoituksenmukaisesti eikä väärin rekisteröidyt kohteet vääristä tilastoja. Rekisteröityjä ruoka-aputoimintoja on Hämeenlinnan valvonta-alueella lähes kaksikymmentä.

2.8 Näytteenotto

Valvontasuunnitelman liitteenä olevassa elintarvikehuoneistojen näytteenottosuunnitelmassa (liite 2) on määritetty kohteen omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi otettavat näytteet. Näytteenottosuunnitelma voisi sisältää myös valvontayksikön omiin valvontaprojekteihin sisältyviä näytteitä. Valtakunnallisiin valvontaprojekteihin liittyvät näytteet on kuvattu luvussa painopisteet ja projektit ([luku 2.9](#)). Sellaiset näytteet, jotka on kohdistettu riskiperusteisesti ja sisältyvät näytteenottosuunnitelmaan, ovat toimijan kustannettavia. Omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi määrätyt viranomaisnäytteet perustuvat pääsääntöisesti mikrobikriteeriasetukseen ((EY) N:ro 2073/2005) ja Ruokaviraston laatimaan mikrobikriteeriasetuksen soveltamisohjeeseen (ohje 4095/04.02.00.01/2020/3). Liitteen 2 taulukossa esitettyjen näytteiden lisäksi valvontakohteen laiminlyömät lakisääteiset omavalvontanäytteet voidaan korvata toimijan kustannettavilla viranomaisnäytteillä.

Valvontasuunnitelman mukaiseksi näytteenotoksi luetaan myös Ruokavirastosta tulevat seurantaohjelmiin sisältyvät näytteenottopyynnöt. Seurantaohjelmat voivat olla kansallisia tai EU-tasoisia. Näytteenotot kirjataan tilastointia varten Vatiin Ruokaviraston ohjeen mukaisesti. Näytteenottopyyntöjä tulee vuosittain muutamia. Näytteenotoista aiheutuneet kustannukset laskutetaan Ruokavirastolta.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia näytteitä otetaan harkinnan mukaan epäilyyn perustuen esimerkiksi ruokamyrkytys-epidemiatilanteissa. Lisäksi Ruokavirastolta voi tulla kiireellisiin valvontatoimiin liittyviä näytteenottopyyntöjä, mutta niiden tutkimuskustannuksista vastaa Ruokavirasto.

Elintarvikealan toimija ilmoittaa rekisteröinti-ilmoituksessa, jos talousvesi otetaan omasta kaivosta. Elintarvikevalvontaviranomainen ilmoittaa saamansa tiedon terveydensuojeluviranomaiselle, jolloin talousveden valvonta tulee osaksi terveydensuojelulain mukaista valvontaa. Oman kaivon varassa olevien elintarvikehuoneistojen talousveden valvontaan sovelletaan ympäristölautakunnan 17.5.2005, 79 §:n päätöstä. Päätös perustuu pohjavedessä havaittujen riskien arviointiin. Päätöksen mukaan oman kaivon varassa olevien elintarvikehuoneistojen kaivovedestä otetaan viranomaisvalvonnan mukainen vesinäyte kolmen vuoden välein. Näytteen ottaa tapauskohtaisesti joko kohteen elintarvikelain mukaisesta valvonnasta vastaava tarkastaja, talousveden valvonnasta vastaava valvoja tai joissakin tapauksissa kohde vastaa itse näytteenotosta. Sen lisäksi toimijaa ohjeistetaan valvomaan talousveden mikrobiologista laatua vähintään kerran vuodessa niinä vuosina jolloin valvontänäytettä ei oteta. Oman kaivon varassa olevia elintarvikehuoneistoja on valvonta-alueella lähes neljäkymmentä.

2.9 Painopisteet ja projektit

Päivitys 2024: Ruokavirasto on julkaissut päivitettyt painopisteet vuodelle 2024. Jo vuonna 2023 painopistteinä oleet lämpötilahallinnan Oiva-rivit jatkuvat painopisteenä vuonna 2024. Valvojan työkalupakki -painopiste jatkuu, ja kunnalle on osoitettu vuonna 2024 koulutuksiin osallistuminen ja työkalupakin hyödyntäminen valvontatyössä. Myös kohteet valvonnan piiriin -painopiste jatkuu, ja kunnilla on tehtävänä toteuttaa aiemmin ohjeistettua suunnitelmaa alueellaan. Lisäksi Ruokavirasto on osoittanut kunnille tehtäväksi tulevien vuosien painopisteiden suunnittelutyöhön osallistumista. Ruokavirasto on järjestämässä valtakunnallista histamiinivalvontaprojektia, mutta projekti ei välttämättä kohdistu valvontayksikön toimijoihin. Muita painopisteitä pyritään toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Ruokavirastolla on valtakunnallisia valvontaverkostoja, joihin kuntien elintarvikevalvojat voivat liittyä oman mielenkiintonsa ja tarpeidensa mukaisesti. Verkostoissa käydään keskustelua ja jaetaan tietoa tietyistä aihealueista. Verkostot auttavat mm. seuraamaan lakitulkintoja ja muita ajankohtaisia asioita yhtenäistäten valvontaa valtakunnallisesti. Valvontayksikön viranhaltijoita osallistuu säännöllisesti elintarvikeparanteiden valvontaverkostoon, ravintolisien

valvontaverkostoon kontaktimateriaalivalvonnan verkostoon ja elintarviketiedot valvontaverkostoon sekä uusimpana verkostona rikollisuuden torjunnan valvontaverkostoon.

Valvontayksikkö on asettanut tietyt Oiva-rivit valvonnan painopisteiksi kolmen vuoden syklillä. Toimintatavalla pyritään yhtenäistämään valvontaa ja varmistamaan, että kaikki Oiva-rivit tulevat kohteissa tarkastetuksi vähintään kolmen vuoden välein. Tätä käytäntöä on noudatettu Oiva-järjestelmä alkuajoista lähtien.

Myös Ruokavirasto asettaa painopisteiksi tiettyjä Oiva-rivejä, mutta valtakunnallisten painopisterivien valvontasykli on pidempi kuin valvontayksikön omien painopisteiden. Tämän vuoksi valvontayksikön omia painopisterivejä ei voida täysin korvata valtakunnallisilla painopisteillä.

Päivitys 2024: Rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen tarkastusten painopistealueiksi vuodelle 2024 ovat soveltuvin osin vuorossa seuraavat Oiva-rivit:

5.6 Elintarvikkeiden säilyttämisen hygienia

7.1 Myynnin ja tarjoilun hygienia

14.1. Pakkaus- ja muut elintarvikekontaktimateriaalit

15.1. Elintarvikkeiden vastaanottaminen

15.3. Elintarvikkeiden noutojen ja toimitusten olosuhteet

15.4. Lämpötilan hallinta kuljetuksissa

16.1 Muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden jäljitettävyys

16.2 Naudanlihan merkitseminen ja jäljitettävyys

16.3 Merestä saadun kalan ja kalastustuotteiden jäljitettävyys

16.4 Dioksiinipoikkeuksen alaisen kalan ja kalastustuotteiden jäljitettävyys

16.6 Takaisinvedot

16.7 Vähäriskisen toiminnan sääntöjen noudattaminen

16.8 Sian-, siipikarjan-, lampaan- ja vuodenlihan jäljitettävyys

16.9 Eläinperäisten elintarvikkeiden jäljitettävyys

Kohteiden vaihtelevista tarkastustiheyksistä johtuen painopistealueiden mukaisia rivejä ei aina saada tarkastettua kyseisenä vuonna vaan ne tarkastetaan mukautetussa syklissä. Jos kohteeseen tehdään Oiva-tarkastuksen yhteydessä myös projektitarkastus, pyritään arvioimaan samalla myös projektin aiheeseen liittyvät Oiva-rivit.

Resurssitilanteen salliessa omana projektina toteutetaan jäljitettävyysprojekti joko mansikan ja/tai muiden kasvien alkuperästä tai irtomyyntinä myytävän järvikalan jäljitettävydestä. Projektin toteutukseen voidaan hyödyntää harjoittelijaa tai opinnäytetyön tekijää.

3 Terveydensuojelun valvontasuunnitelma

Terveydensuojelulain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveydensuojelulaissa päävastuu terveydensuojelun valvonnan toteuttamisesta on säädetty kunnan tehtäväksi. Valvira ja aluehallintovirastot ohjaavat kunnallisten terveydensuojeluviranomaisten toimintaa. Valvira on laatinut kattavan, koko terveydensuojeluvalvonnan käsittävän valvontaohjeiston sekä lisäksi malliasiakirjoja ja muuta toimintaa ohjaavaa ohjeistusta sovellettavaksi kunnan terveydensuojelussa. Käytännön valvontatilanteissa tulee huomioitavaksi monisyisiä kokonaisuuksia, ja kattavasta ohjeistuksesta huolimatta lähes aina tarvitaan myös tarkastajan arviointikykyä ohjeen soveltamiseksi. Valvontaohjeisto on käytettävissä Valviran verkkosivuilla ja ekstranetissä.

Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelma on päivitetty vuosille 2023-2024.

Päivityksessä on huomioitu vuoden 2021 lopulla hyväksytyt ja vuoden 2022 alussa voimaan tulleet terveydensuojelulain muutokset. Lakimuutoksella tarkennettiin ilmoitusvelvollisuutta ja valvonnan maksullisuutta sekä säädettiin valvonnan perusmaksusta. Perusmaksulla on tarkoitus kattaa

sellaisia valvonnan kuluja, joista ei voida periä suoriteperusteista maksua. Ilmoitusvelvollisten kohteiden luettelo siirrettiin lakimuutoksen yhteydessä pykälätekstistä lain liitteeksi, missä kohdetyypit luetellaan yksityiskohtaisemmin. Päivityksessä valvontaohjelmassa on huomioitu lakimuutoksen tarjoama vapaus valita kuhunkin tilanteeseen sopiva valvontakeino, vaikka tarkastuksia pidetään edelleen ensisijaisena tapana. Päivityksessä on myös kuvattu erilaisia vaihtoehtoja toteuttaa verkkoalustoilla lyhytaikaiseen majoitukseen tarjottavien huoneistojen suunnitelmallista valvontaa. Myös valvontaohjelman liitteenä oleva taulukko kohdetyypeistä ja niiden tarkastustiheyksistä ja riskiluokista on päivitetty vastaamaan terveydensuojelulain muutosta. Terveydensuojelun painopisteet on määritetty koko ohjelmakaudelle, eikä niitä ole päivitetty.

Terveydensuojelulain mukaisesta valvonnasta kohdistuu muita toimialoja enemmän valvontaresursseja ei-suunnitelmalliseen valvontaan, esimerkiksi asunnontarkastukset, sisäilmaselvityksiin liittyvät kokoukset, raportteihin perehtyminen ja asiantuntijana toimiminen vievät työpanoksesta huomattavan osan.

Terveydensuojelulainsäädäntö uudistui laajasti edellisellä ohjelmakaudella vaikuttaen erityisesti talousvesivalvontaan. Myös asumisterveysvalvontaa ohjeistettiin uudelleen ja valvontakohteiden ilmoitusvelvollisuuteen tehtiin kattavia muutoksia. Säädösten ja ohjeiden uudistaminen jatkuu edelleen, ja suunnitteilla on terveydensuojelulain kokonaisuudistus. Uusi juomavesidirektiivi tuli voimaan 12.1.2021, ja se toimeenpantiin kansalliseen lainsäädäntöön 12.1.2023.

Juomavesidirektiivi edellyttää poikkihallinnollisesti useita lainsäädäntömuutoksia ja useissa kohdissa on eri määräaikoja. Keskeisiä uudistuksia ovat muun muassa laatuvaatimusten päivitys pääosin Maailman terveysjärjestön (WHO) suositusten mukaisesti, juomavesidirektiivin ja vesipuidirektiivin säännösten yhteen sovittaminen, koko vedentuotantoketjun riskinarviointi ja riskienhallinta vedenmuodostumisalueelta kuluttajan hanaan (WSP), kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi ja riskienhallinta, talousvettä toimittavien laitosten käyttötarkkailu (omavalvonta), vedenkäyttäjille aiempaa enemmän tietoa (laitoksen toiminta ja tehokkuus, ajantasaiset laatutiedot verkossa), kiertotalouden edistäminen (vähennetään energiankulutusta ja hukaveden määrää, hanaveden luotettavuuden ja saatavuuden parantaminen vähentää

pulloveden käytöstä syntyvää muovijätettä) sekä veden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden materiaaleille asetettavat hygieeniset vaatimukset.

Päivitys 2024: Vuoden 2024 aikana alueen suurimman talousvettä toimittavan laitoksen talousveden valvontatutkimusohjelma tulee päivittää ja sitä ennen rixsinhallintasuunnitelma tulee laatia. Talousvettä toimittavan laitoksen, joka toimittaa talousvettä vedenjakelualueelle vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin, pitää laatia riskienhallintasuunnitelma. Riskienhallintasuunnitelma laaditaan, jotta talousveden välityksellä terveyshaittaa aiheuttavia riskejä voidaan ennalta ehkäistä ja hallita. Riskienhallintasuunnitelma pitää tehdä yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen sekä muiden riskienhallinnan kannalta keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Riskienhallintasuunnitelma pitää ottaa huomioon toiminnanharjoittajan omavalvonnassa ja talousveden laadun viranomaisvalvonnassa. Riskienhallintasuunnitelman laadinta ja talousveden valvontatutkimusohjelman päivittäminen vie runsaasti aikaa vuonna 2024, koska lainsäädäntö edellyttää entistä laajempaa yhteistyötä ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa. Vuonna 2024 aloitetaan myös kahden muun talousvettä toimittavan laitoksen riskienhallintasuunnitelman laadinta pohjaveden riskien osalta.

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi kunnan tehtävänä on myös muu terveydensuojelulain tarkoittama valvonta. Tällaista muuta valvontaa, mikä ei vaadi säännöllisyyttä, ovat erilaiset suunnitelmaan sisällyttämättömät yllättävät valvontatapaukset, joita ovat muun muassa asumisterveyteen liittyvät tarkastukset ja mittaukset, epidemiaselvitykset, terveyshaittaepäilyt sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet. Lisäksi toiminta terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, kehittäjänä, neuvojana ja ohjaajana vaatii resursseja. Lakisääteisiin tehtäviin kuuluvat myös erilaiset raportointitehtävät esimerkiksi talous- ja uimavesinäytetulosten raportointi aluehallintovirastoon.

3.1 Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet

Useimmat terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet ovat ilmoituksenvaraisia. Talousvettä toimittavat laitokset hakevat pääsääntöisesti toiminnalleen hyväksyntää ja hyväksynnästä tehdään päätös. Toiselta laitokselta vetensä ottava talousvettä toimittava laitos kuuluu ilmoitusmenettelyn piiriin. Ilmoitus- tai hakemuskäsittely saattaa kohteen suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Hakemuksen ja ilmoituksen käsittely on ohjeistettu toimintajärjestelmässä. Suunnitelmallisen valvonnan valvontakohteita ovat muun muassa talousveden jakelu, uimarannat, allasvesi, päiväkodit, koulut, oppilaitokset, majoitushuoneistot, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola sosiaalihuollon palvelut sekä liikuntatilat. Lisäksi terveydensuojeluviranomainen voi pyytää riskinarvioinnin perusteella ilmoituksen muustakin terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminnan suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Valvira on julkaissut 12.5.2023 päivitetyn [soveltamisohjeen terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta](#). Ohjeeseen on sisällytetty aiemmin erilliset ohjeet julkisten majoitushuoneistojen ilmoitusmenettelystä (Ohje 7/2017) sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköiden ilmoitusmenettelystä (Ohje 1/2019). Majoitushuoneistoja koskevien ilmoitusten käsittelystä annetaan sähköpostilla tieto sekä poliisilaitokselle että pelastuslaitokselle. Myös rakennusvalvontaa tiedotetaan tarvittaessa.

Päivitys 2024: Juomavesidirektiivin toimeenpanon myötä terveydensuojelulain 13 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus laajeni terveydenhuollon toimintayksiköihin. Ilmoitettaviksi tulivat sairaaloiden ja terveyskeskusten (joilla on vuodeosasto) kiinteistöjen vesilaitteistot, joissa tullaan valvomaan vesilaitteistojen riskinhallintaa. Kansallisesti määritellyjä ensisijaisia tiloja ovat ne tilat, joissa olemassa olevan tiedon mukaan on esiintynyt legionella infektioita, joissa legionella infektioiden todennäköisyys on suuri, ja joiden vedenkäyttäjät ovat kaikkein altteimpia legionellainfektioiden aiheuttamalle terveyshaitalle. Ensisijaisia tiloja ovat mm. majoitushuoneistot, uimahallit, kylpylät ja tehostetun palveluasumisen yksiköt. Vati-järjestelmän ylläpito loi keskitetysti toimintatyyppin Ensisijaisten tilojen legionella-seuranta kaikille ensisijaisille tiloille. Vatin keskitetysti tekemän tietojen oikeellisuuden tarkistus on aloitettu vuonna 2023 ja sitä jatketaan vielä vuonna 2024. Vesijärjestelmien valvonta voi alkaa jo vuonna 2024, mutta valvonnan pääpaino alkaneen vasta vuonna 2029, johon mennessä kiinteistöjen omistajien pitää olla laatinut rakennusten vesilaitteistojen riskinarviointi ja riskinhallintasuunnitelma. Vuonna 2024 tiedotetaan ensisijaisten tilojen omistajia veloitteesta laatia vesijärjestelmien riskinhallinta.

Päivitys 2024: Valvira on linjannut terveydensuojelulain mukaisten kotona sijaitsevien huoneistojen valvontaa ohjeessa terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta. Ihoa rikkovasta toiminnasta tulee aina tehdä ilmoitus, myös silloin kun ihoa rikkovaa toimintaa

harjoitetaan kotirauhan piirissä taikka kun kyseessä on kiertävä toiminnanharjoittaja, jolloin ilmoitus tehdään toiminnanharjoittajan kotipaikkakunnalle. Kotirauhan piiriin kuuluvaan kohteeseen ei tehdä tarkastuskäyntejä, vaan säännöllinen valvonta suoritetaan esimerkiksi asiakirjatarkastuksena ja haastatteluna. Ilmoitusvelvollinen tila voi sijaita asuinkiinteistössä siten, että sinne on erillinen sisäänkäynti tai muuten erillään asuintiloista, jolloin huoneistosta tehdään ilmoitus ja tiloja valvotaan normaaliin tapaan.

3.1.1 Varuskuntien majoitus- ja oheistilat

Varuskuntien majoitustiloja on aiemmin valvottu asumisterveysasetuksen mukaisesti eli terveyshaittaepäilyjen perusteella. Puolustusvoimat, STM ja Valvira ovat tehneet linjauksen, jonka mukaan kyseiset tilat kuuluvat terveydensuojelulain suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Kasarmien kuntosaleja, saunoja ja muita oleskelutiloja valvotaan kuten muitakin oheistiloja. Muutos koskee valvonta-alueella sijaitsevan Parolannummen varuskunnan kasarmirakennuksia. Kohteet ovat valvonnassa uuden ohjeistuksen mukaisesti.

3.2 Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily

Asumisterveys on terveydensuojelun toimialaan kuuluva osa-alue, joka ei sisällä lainkaan suunnitelmallista valvontaa, vaan tarkastukset tehdään kuntalaisten tekemien asunnontarkastuspyyntöjen perusteella. Terveyshaittaa voivat aiheuttaa mm. tupakansavu, kosteusvaurioiden aiheuttamat mikrobikasvustot, fyysiset tekijät, kuten melu sekä kemialliset tekijät.

Asumisterveysasioista vastaavan tarkastajan työajasta kuluu merkittävä osa neuvontaan ja ohjaukseen. Mikäli tilanne edellyttää asunnontarkastusta, tekee asiakas valvontayksikön verkkosivuilta löytyvällä E-lomakkeella asunnontarkastuspyynnön. Tarkastus sovitaan tilannekohtaisesti asukkaan ja tarvittaessa muiden asianomaisten kesken sen jälkeen, kun asia on lähtenyt vireille asukkaan tai asukkaan edustajan laatiman asunnontarkastuspyyntölomakkeen saavuttua terveysvalvontaan tai muun yhteydenoton jälkeen. Joissakin tilanteissa, esimerkiksi korjaussuunnitelmaa arvioitaessa, tarkastus voidaan tehdä myös toimistolla asiakirjatarkastuksena. Tarkastuksen johdosta kiinteistön omistajaa voidaan velvoittaa ryhtymään tarkempiin selvitystoimiin haitan selvittämiseksi, ja haitan poistamisesta voidaan pyytää

toimenpidesuunnitelma. Mikäli omistaja ei ryhdy riittäviin toimenpiteisiin haitan poistamiseksi ja asunnon terveydelliset olot sitä edellyttävät, voidaan toimenpiteiden tekemättä jättämisen uhaksi asettaa uhkasakko ja vakavimmissa tapauksissa asunto voidaan asettaa asumiskieltoon.

Yleensä asunnontarkastuspyyntö tulee asukkaalta, mutta asunnon terveyshaittaepäily voi tulla ilmi myös muuta kautta. Mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa, asuntoon voidaan tehdä tarkastus ilman asukkaan suostumusta, mutta tällöin tarkastuksen suorittamiseen tulee olla kunnan terveydensuojeluviranomaisen kirjallinen määräys (terveydensuojelulaki 46 §). Hämeenlinnan kaupungin hallintosäännössä määräys on delegoitu ympäristöjohtajalle.

Valvira on laatinut laajan, viisiosaisen ohjesarjan asumisterveysasetuksen (STM 545/2015) soveltamisesta. [Soveltamisohjeet](#) löytyvät Valviran verkkosivuilta. Valvira on päivittämässä ohjetta asunnon terveyshaitan selvittämisprosessiin, ja ohjeen pitäisi valmistua vuodeksi 2024.

Valvira suosittelee asumisterveysasetuksen soveltamisohjeen osassa V, että ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella olisi ainakin yksi rakennusterveysasiantuntija- (RTA) pätevyyden omaava viranhaltija. Tällä hetkellä yksikössä ei työskentele RTA- pätevyyden omaavia tarkastajia.

Valvira julkaisi 16.9.2022 energiansäästökampanjaan liittyvän ohjauskirjeen, missä ohjeistetaan asumisterveysvalvonnassa huomioitavia asioita. Ohjauskirjeessä ei poiketa asumisterveysasetuksessa esitetystä vaatimuksista, mutta siinä tuodaan esille seikkoja, joihin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota energiasäästötavoitteisiin pyrittäessä. Ohjauskirje oli erityisen ajankohtainen, kun sähkön riittävydestä oli epävarmuutta, mutta edelleen sähkön hinta saattaa nousta korkeaksi, jolloin säästötoimet voivat tulla ajankohtaisiksi. Ohjauskirje löytyy Valviran extranetistä.

Päivitys 2024: Terveysvalvonnan toimintaprosesseja erityisesti asumisterveyden osalta tullaan muokkaamaan päivitetyn Valviran asunnon terveyshaitan selvittämisprosessiin laatiman ohjeen mukaiseksi.

3.3 Säteilylain valvonta

Säteilylaki (859/2018) pohjautuu EU:n säteilyturvallisuudirektiiviin ja sen tarkoituksena on suojata ihmisten terveyttä säteilyn aiheuttamilta haitoilta. Säteilylain valvonta kuuluu pääasiassa säteilyturvakeskukselle (STUK), mutta lain 15 §:n mukaisesti valvontavastuuta on osoitettu myös kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, mm. talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen radonvalvonta kuuluu kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Radon on tupakoinnin jälkeen merkittävin tunnettu keuhkosityövän aiheuttaja. Sisäilman radon on suomalaisille yleisin säteilyaltistuksen aiheuttaja, joten sisäilman radonkuormaa vähentämällä voitaisiin vähentää keuhkosityöpärisiä. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2020 [kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi](#). Suunnitelmassa esitetään pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joissa pääpaino on sisäilman radonpitoisuuden vähentämisessä.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo radonpitoisuuksien viitearvojen noudattamista sekä radonpitoisuuden selvitysvelvollisuutta. Tiloja, joita selvitysvelvollisuus koskee, ovat mm. koulut, päiväkodit, vastaanottokeskukset ja tehostetun palveluasumisen yksiköt. Tilat on määritelty tarkemmin säteily- ja terveydensuojelulaeissa. Tiloista vastaavien toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Ionisoivasta säteilystä annetussa asetuksessa (STMa 1044/2018) asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi on asetettu 300 Bq/m³ ja uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³. Valvira on julkaissut 20.4.2023 ohjauskirjeen

Päivitys 2024: Valvira on laatinut 20.4.2023 julkaistun ohjauskirjeen kuntien terveydensuojeluviranomaisten vastuulla olevien asuntojen ja muiden oleskelutilojen radonvalvonnasta. Ohje on laadittu yhteistyössä aluehallintovirastojen ja Säteilyturvakeskuksen kanssa, ja sen on tarkoitus selventää kunnan vastuulla olevaa radonvalvontaa. [Ohjauskirje](#) löytyy Valviran ekstranetistä. Sivusto vaatii kirjautumisen. Uuden ohjauskirjeen myötä terveysvalvonnan toiminnassa tullan huomioimaan radonvalvonta Valviran ohjeistuksen mukaisesti.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo myös talousveden radonpitoisuutta. Talousveden radonpitoisuuden valvontaan sovelletaan STM:n asetuksia 1352/2015 ja 401/2001.

Säteilyturvakeskus toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonnan asiantuntijana, ja säteilyturvakeskukselle on ilmoitettava viivytyksettä, jos radioaktiivisuuden laatuvaatimus (alle 1000 Bq/l) ei täyty. Mikäli pitoisuus ylittää laatutavoitteen (alle 300 Bq/l), mutta ei laatuvaatimusta, kunnan terveydensuojeluviranomainen ryhtyy toimenpiteisiin riskinarvioinnin perusteella.

Myös solariumien valvonta on säteilylaissa osoitettu kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäväksi. Säteilylain 173 §:ssä on säädetty tarkastettavista asioista, joita ovat mm. laitteiden sijoittelu, vastuuhenkilön nimeäminen, käyttöohjeiden antaminen asiakkaille, solariumlaitteessa oleva ajastuksen säätö sekä solariumlamppujen nimikkeet ja tyypit. Valvontaa tehdään terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä. STUK on julkaissut 15.9.2022 ohjeen ja sähköisen tarkastuslomakkeen terveydensuojeluviranomaisen solarium-tarkastukseen, mitkä löytyvät STUK:n verkkosivuilta [terveydensuojeluviranomaisen solariumtarkastus käyttöpaikalla](#).

3.4 Ennakoiva terveydensuojelutyö

3.4.1 Lausunnot

Ympäristönsuojelulaki edellyttää ympäristönsuojeluviranomaista pyytämään ympäristölupaan aina lausuntoa myös terveydensuojeluviranomaiselta. Jos terveydensuojeluviranomaisella on asiaan huomautettavaa, laaditaan valvontatietojärjestelmään lausunto, joka on liitettävissä lupakäsittelyn asiakirjoihin. Jos huomautettavaa ei ole, tieto lausunnon pyytämisestä kirjataan päätökseen, eikä terveydensuojeluviranomainen laadi erillistä, kirjallista lausuntoa.

Terveydensuojeluviranomainen antaa lausuntoja myös aluehallintoviraston valmistelemista ympäristöluvista, kaavoituksesta, rakennusluvista, lainsäädäntömuutoksista, vesihuollon toiminta-alueella olevien kiinteistöjen liittymisvapautuksista ja riistakeskuksen poikkeamislupiin lintujen rauhoitussäännöksistä.

3.4.2 Sidosryhmätyöskentely

Sidosryhmätyöskentely on nostettu keinoksi toteuttaa terveydensuojelun painopistettä elinympäristöterveyden edistämisestä ja yhteistyöstä. Aktiivisella sidosryhmätyöskentelyllä edistetään myös ohjelmakauden teeman, viranomaisyhteistyön toteutumista.

Ympäristöterveydenhuollon toimialoista terveydensuojelulla on laajin ja vakiintunein yhteistyöverkosto ja sidosryhmätyöskentelyllä on suuri merkitys terveydensuojelun tavoitteen toteutumisessa.

Koulujen ja päiväkotien sisäilmaongelmia käsitellään moniammatillisissa sisäilmatyöryhmissä. Sisäilmatyöryhmät on vakiintunut työskentelytapa terveyshaittojen ehkäisemisessä ja jo todettujen haittaepäilyjen kuntoon saattamisessa. Sisäilmatyöryhmien kokouksiin valmistautuminen ja tausta-aineistoihin perehtyminen vievät merkittävästi kohteiden valvojen työaika, mutta ryhmiin osallistuminen koetaan merkitykselliseksi sisäilmaongelmien käsittelyssä ja ennalta ehkäisemisessä.

Keväällä 2021 aloitettiin Hämeenlinnan ehdotuksesta talousvettä valvovien Kanta- ja Päijät-Hämeen terveystarkastajien yhteistyötapaamiset. Ensimmäinen tapaaminen pidettiin huhtikuussa 2021, jolloin sovittiin tapaamisten periaatteet ja ryhmän nimeksi päätettiin Hämeen vesitiimi. Ryhmässä käsitellään noin 7-8 kertaa vuodessa ajankohtaisia talousveteen liittyviä kysymyksiä. Hämeen ELY-keskuksen ehdotuksesta ryhmä täydentyy 1-2 kertaa vuodessa Hämeen ja Etelä-Savon ELY-keskusten ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston edustajilla sekä terveysvalvonnan johtajilla. Hämeen vesitiimin toiminta jatkuu myös vuonna 2024.

Terveydensuojeluvalvontaa tekevillä viranhaltijoilla on tehtäväkuviensa mukaisesti yhteistyötä myös mm. aluehallintoviraston, Valviran, THL:n, pelastusviranomaisen, poliisin ja ELY-keskuksen kanssa.

Viranomaispalveluiden sisäisen sidosryhmätyön aktiivinen kehittäminen on laitettu alulle vuonna 2018, jolloin viranomaispalveluiden eri yksiköt kokoontuivat kartoittamaan yhteistyötarpeita tavoitteena luoda uusia toimivia yhteistyökäytäntöjä. Terveydensuojelun viranhaltijat ovat jatkaneet yhteistyötä erityisesti rakennusvalvonnan kanssa. Myös ympäristönsuojelun kanssa yhteistyötä tehdään tiiviisti.

Alkoholilaki (1102/2017) edellyttää alkoholivalvontaviranomaisen toimittamaan toimijoiden jatkoaikailmoitukset terveydensuojeluviranomaiselle. Toimitetut ilmoitukset kirjataan tiedoksi valvontatietojärjestelmään, mutta ne eivät automaattisesti edellytä muita toimenpiteitä. Mikäli toiminnasta aiheutuu haittaa, voi terveydensuojeluviranomainen edellyttää toimijalta

terveydensuojelulain mukaista ilmoitusta. Mikäli toiminnasta aiheutuvan terveyshaitan poistamiseksi toimijalle tulee antaa määräyksiä, tulee päätökset toimittaa tiedoksi alkoholivalvontaviranomaiselle. Valvira on ohjeistanut jatkoaikailmoitusten käsittelyä ja siihen liittyvää yhteistyötä viranomaisten ja muiden tahojen välillä 15.2.2018 päivätyllä kirjeellä, joka löytyy Valviran ekstranetistä.

Päivitys 2024: Etelä-Suomen aluehallintovirasto on aloittanut kerran kuussa pidettävät terveydensuojelu- ja tupakkavalvontaan liittyvät ”turinatuokiot” Teams-yhteydellä. Tarkoituksena on lisätä AVI:n ja valvontayksiköiden välistä yhteistyötä matalan kynnyksen keskustelufoorumilla. Lisäksi Terveet tilat 2028 -verkoston tapaamiisiin osallistutaan aktiivisesti. Keväällä 2023 perustettiin Hämeenlinnan ehdotuksesta kauneushoitoloiden ja tatuointipaikkojen yhteistyöverkosto. Yhteistyöverkosto on kasvava ja loppuvuodesta 2023 verkostossa oli jäseniä 11 eri valvontayksiköstä (Hämeenlinna, Tampere, Turku, Keski-Uudenmaan ympäristökeskus, Siun Sote, Lieto, Helsinki, Espoo, Kuopio, Imatra ja Kouvola) sekä lisäksi edustus Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta (Tukes). Valvontayksiköissä kauneushoitoloiden valvontaa tekee usein vain yksi tarkastaja, jolloin omasta valvontayksiköstä ei saa tukea ja asiantuntemusta valvonnan pulmiin. Vastaavasti melusta johtuviin valvontatapauksiin yksittäisen valvontayksikön resurssit ja osaaminen voivat olla puutteelliset, ja valvontayksiköt voisivat hyötyä verkostoitumisesta.

3.5 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä tai olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä.

Terveydensuojelulain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset kirjataan Vatin valvontalomakepohjiin. Kaikki terveydensuojelun valvontalomakkeet muuttuivat vuoden 2021 alussa. Valvontalomakkeita on päivitetty osana Vati-tietojärjestelmän kehitystyötä ja lomakkeet löytyvät Vati-järjestelmästä. Vedenjakelualueiden ja tukkuvesilaitosten, uima-altaiden, uimarantojen sekä terveydensuojelulain mukaisten huoneistojen, oppilaitosten, päiväkotien ja sosiaalialan laitosten tarkastuslomakkeet on päivitetty ja otettu käyttöön.

Päivitys 2024: Terveysuojelulain mukaisella tarkastuksella joitakin dokumentteja saatetaan pyytää toimitettavaksi tarkastuksen jälkeen, vaikka asia ei olisi ollut sellainen, että se olisi edellyttänyt kehotuksen antamista. Asiakirjojen toimittaminen kirjataan Vatiin yhteydenottona.

Terveysuojelulain mukaiset tarkastukset saattavat sisältää myös tupakkalain mukaista valvontaa. Tupakkalain mukainen valvonta kohdistuu pääsääntöisesti savuttomiin tiloihin, jotka eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Mikäli muun valvonnan yhteydessä näissä kohteissa havaitaan puutteita, laaditaan tarkastuksesta erillinen, tupakkalain mukainen tarkastuskertomus.

Päivitys 2024: Liikuntapaikkojen yhteydessä myydään tyyppisesti ravintolisiä, ateriakorvikkeita ja muita vastaavia tuotteita. Tällainen pienimuotoinen myynti ei kuulu elintarvikevalvonnan piiriin, mikäli toimintaan ei kuulu omaa valmistusta, valmistuttamista tai maahantuontia, mutta muutoin toimijoiden tulee tehdä toiminnastaan rekisteröinti-ilmoitus.

3.6 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Terveysuojelulain mukaiset valvontakohteet on tarkastettava riittävän usein, mutta vähintään kerran viidessä vuodessa, ja siten, että terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavat tekijät havaitaan tarkastuksilla. Tarkastustiheyden määrittäminen on tehty valtakunnallisen valvontaohjelman riskiluokitusohjeen sekä kohdekohtaisen riskinarvioinnin mukaisesti. Terveysuojelulain mukaiset kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määritetään valvontakohdetyypin yleinen tarkastustiheys. Poiketen elintarvikevalvonnan riskinarvioinnista, terveysuojelulain mukaisissa kohteissa tarkastusmäärää voidaan myös lisätä keskusviraston antamasta ohjeellisesta tarkastusmäärästä. Riskiluokitukseen perustuvat tarkastusmäärät sekä suunnitellut tarkastusmäärät on esitetty liitteessä 3. Kohteissa, joihin on tehty kohdekohtainen riskinarviointi, lähtökohtana on käytetty Valviran ohjeellista riskiluokkaa.

Ohjeellisten tarkastustiheyksien lisäksi oppilaitosten tarkastussuunnitelmassa on huomioitu tarkastusten ajoittaminen samaan rytmiin terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädettyjen tarkastusten kanssa. Yhteistarkastuksista on säädetty valtioneuvoston asetuksella (338/2011).

3.7 Näytteenotto

Terveysuojelulain mukaisten kohteiden suunnitelmallinen näytteenotto kohdistuu pääsääntöisesti lakisäateisiin talous- ja uimavesinäytteisiin. Terveysuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät talous- ja uimavesistä otettavat näytemäärät sekä näytteistä tehtävät analyysit. Valvontayksikössä otettavien näytteiden määrät on esitetty liitteessä 4. Näytemäärät on kerätty kohdekohtaisista valvontaohjelmista ja näytteenottosuunnitelmista, joissa on huomioitu kohteiden erityispiirteet.

Vuoden 2023 alusta talousvettä toimittavien laitosten näytteenottosuunnitelmat (NOS) tulee olla vietyinä Vatiin. Laitosten NOS:it tulee luoda uudelleen vuodeksi 2024. Vati-järjestelmän talousvesikohteiden näytteenottosuunnitelmat ohjaavat näytteenottoa. Vati muistuttaa näytteenotosta yli 10 m³ vuorokaudessa tai yli 50 henkilölle talousvettä toimittavien laitosten kohdalla. Juomavesidirektiiviin pohjautuen tulosten raportointi muuttui ja veden laatutietoja tullaan julkaisemaan vedenjakelualuekohaisesti vesi.fi-palvelussa. Tarkemmin näytteenotosta on 12.1.2023 voimaan tulleessa STM:n talousvesiasetuksen muutoksessa.

Talous- ja uimavesinäytteitä ottavat sekä terveystarkastajat että muut henkilöt. Yhtenä näytteenottajaryhmänä toimivat KVVY Tutkimus Oy:n ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointin suorittaneet näytteenottajat. Henkilösertifiointin suorittaminen riittää näytteenottajan pätevyyden todistamiseksi. Toisena näytteenottajaryhmänä toimivat muut kuten vesilaitosten, uimahallien ja kylpylän edustajat. Valvontakohteiden edustajille on suositeltu ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointia. Mikäli näytteenottajalla ei ole ympäristönäytteenottajan henkilösertifikaattia, viranomaispalvelujen terveystarkastaja kouluttaa näytteenottajat. Koulutuksessa käydään läpi ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointin vaadittavat osa-alueet. Koulutuksen jälkeen näytteenottaja tuntee vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Näytteenottajan pätevyys varmistetaan vesinäytteenoton näyttökokeella, jonka koulutukseen osallistuneet suorittavat. Hyväksytyjen näytteenottajien nimet päivitetään Vati-järjestelmään esimerkiksi tarkastustapahtumien kirjaamisen yhteydessä.

Valvontasuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös muuta suunnitelmallista näytteenottoa esimerkiksi projektinäytteitä. Vuodelle 2024 ei suunnitella näytteenottoprojektiä.

3.8 Painopisteet ja projektit

Asettamalla valvonnalle painopisteitä, valvontaa kohdistetaan määrätietoisesti sellaisiin valvonnan osa-alueisiin, joissa on havaittu kehitettävää tai joissa on esim. tapahtunut merkittäviä lakimuutoksia. Parhaimmillaan painopisteet sulautuvat normaaliksi toiminnaksi ja hyväksi käytännöiksi. Ohjelmakauden yhteiset painopisteet on määritetty terveydensuojelun valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ja tulukossa 4. Valvontayksikkö huomioi painopisteet valvonnassaan asianmukaiseksi katsomallaan tavalla. Painopisteet on kuvattu tarkemmin valtakunnallisessa valvontaohjelmassa.

Taulukko 4. Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet vuosille 2020-2024.

Terveydensuojelun painopisteet 2020-2024
Omavalvonnan tukeminen
Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta: <ul style="list-style-type: none">• Toiminnanharjoittajien tukeminen riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa• Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa• Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen
Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö
Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta: <ul style="list-style-type: none">• Viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämässä merkittäväksi osaksi kuntien strategiatyötä

Terveydensuojelun painopisteet 2020-2024

- Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä
- Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset

Omaavunnon tukemista toteutetaan pyytämällä tarkastuksen yhteydessä toiminnanharjoittajaa selvittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja on otettu käyttöön. Toiminnanharjoittajaa voidaan joutua auttamaan terveyshaittaa aiheuttavien riskien tunnistamisessa. Riskien tunnistamisella ja seurannalla on ennaltaehkäisevä vaikutus terveyshaittojen syntymiseen.

Elinympäristöterveyden edistämistä ja yhteistyötä toteutetaan yleisesti sidosryhmätyöskentelyn avulla. Vesihuollon häiriötilanteisiin varaudutaan osallistumalla vesilaitoksen koordinoimaan harjoitukseen. Vuosien 2020 ja 2021 harjoitus jouduttiin perumaan vallitsevan koronatilanteen vuoksi. Vuonna 2022 harjoitus käsitteli varavedenjakeleluu järjestämistä yhteistyössä sosiaalipalveluiden kanssa. Vesihuollon häiriötilanteiden harjoitusten on suunniteltu jatkuvan. Ympäristöterveydenhuolto osallistui ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliseen valmiusharjoitukseen YMPPI21, jossa harjoiteltiin toimimista liikenneonnettomuustilanteessa, jossa osallisena oli kemikaalirekka. Hämeen ELY-keskus on kertonut, että tulevissa vesihuollon tapaamisissa pohditaan myös toimintaa vesihuollon häiriötilanteissa painottuen yhteistyöhön ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa. Sidosryhmätyöskentelystä on kerrottu tarkemmin luvussa [3.4.2 Sidosryhmätyöskentely](#).

Edellisen ohjelmakauden painopisteet on osittain saatettu osaksi valvontayksikön normaalia toimintaa.

4 Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden valvontasuunnitelma

Tupakkalain (549/2016) mukaista valvontaa ohjaa Valvira. Valvira on julkaissut päivityksen valtakunnallisesta tupakkalain valvontaohjelmasta [vuosille 2023-2024](#). Valvontaohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontaa valtakunnallisesti ja painopisteiden avulla auttaa kohdistamaan rajalliset resurssit siten, että valvonta edistää tehokkaasti tupakkalain tavoitteiden toteutumista. Tupakkalain valvonnan toimintaympäristössä on tapahtunut useita merkittäviä muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana, ja muutokset jatkuvat edelleen. Valvira on laatinut laajasti [ohjeistusta tupakkalain velvoitteista](#). Ohjeet löytyvät Valviran verkkosivuilta. Valviran sivuilla on erillisten ohjeiden lisäksi myös paljon muuta valvontaan liittyvää materiaalia. Lisäksi valvojille suunnattua tietoa löytyy Valviran ekstranetistä.

Vuonna 2008 laitettiin alulle valtakunnallinen Savuton Suomi 2030 -hanke. Tämän jälkeen on tehty useita savuttomuuteen tähtääviä toimenpiteitä, joista edelliselle ohjelmakaudelle sijoittui vuonna 2016 toteutettu tupakkalain kokonaisuudistus. Sosiaali- ja terveysministeriö [asetti](#) 27.1.2022 tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäistyöryhmän, jonka tehtävänä oli tehdä toimenpide-ehdotuksia edistämään tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä. Työryhmän toimintakausi loppui 31.1.2023, ja työryhmän toimenpide-ehdotukset on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa [Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen - Työryhmän toimenpide-ehdotukset 2023](#).

Vuonna 2016 toteutettu tupakkalain kokonaisuudistus toi useita tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden sekä tupakointivälineiden myyntiin liittyviä muutoksia sekä tiukennuksia tupakointikieltoihin ja -rajoituksiin. Tupakkalain uudistus muutti myös valvontamaksuja, jotka peritään uuden lain hengen mukaisesti tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnistä veroluonteisina. Samalla muun suunnitelmallisen valvonnan maksullisuudesta on luovuttu, ja vuosimaksuilla katetaan kaikki tupakkalain mukainen valvonta.

Vuonna 2019 tupakkalakia uudistettiin tupakkadirektiivin (2014/40/EU) jäljitettävyy- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevan sääntelyn toimeenpanemiseksi. Muutokset tulevat

vaiheittain voimaan 20.5.2019 alkaen, ja vähittäismyyntipakkausten jäljitettävyyserkinnot tulevat pakollisiksi meneillään olevalla ohjelmakaudella.

Säädös yhdenmukaisista, nk. plain packaging tuotepakkauksista tuli voimaan vuonna 2023.

Tupakkatuotteiden maustamiseen tarkoitetut, tunnusomaisen tuoksun tai maun omaavat tuotteet on kielletty siirtymäajan umpeuduttua 1.5.2023. Aiemmin tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kieltä on koskenut tupakkatuotteita ja sähkösavukeneiteitä. Tupakkalain muutoksella laajennettiin myös tupakointikieltoja, ja jatkossa tupakointikieltä koskee leikkikenttiä ja yleisiä uimarantoja.

Muutoksella laajennettiin myös tuotevalvontavastuuta koko myyntiketjulle. Aiemmin vähittäismyyntiä harjoittavat toimijat eivät ole olleet vastuussa pakkausten merkintöjen määräystenmukaisuudesta, mutta lakimuutoksen myötä vastuuta on osoitettu myös tukku- ja vähittäismyyjille. Valvonta kuuluu näiltä osin kunnalle. Markkinavalvontalakiin (1137/2016, muutos 248/2022) tulleiden muutosten myötä jatkossa tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden ja niiden vähittäismyyntipakkausten valvontaan sovelletaan pääsääntöisesti

markkinavalvontalainsäädännön valvontakeinoja tupakkalain valvontakeinojen sijaan. Tupakkalain alaisten tuotteiden myynnin, markkinointikiellon ja tupakointikieltojen valvontaan sovelletaan jatkossakin tupakkalaissa säädetyt valvontakeinoja. Esilläpitokieltä on laajennettu koskemaan sellaisia tupakointivälineitä, jotka on tarkoitettu tupakkatuotteen kuumentamiseen.

Tupakkasääntelyyn on tullut myös muita muutoksia, ja tupakkalain valvonnassa työpanoksesta kuluu merkittävä osuus lainsäädäntömuutosten ja niiden tuomien uusien velvoitteiden ja ohjeiden seuraamiseen. Muutosten vaikutusta valvontaan on kuvattu tarkemmin seuraavissa osioissa.

Päivitys 2024: Nikotiinipussit luettiin aiemmin lääkelain soveltamisalaan, mutta Fimea muutti tulkintaansa huhtikuussa 2023, jonka jälkeen nikotiinipusseihin on sovellettu kemikaali- ja tupakkalakeja. Nikotiinipussien salliminen on aiheuttanut paljon keskustelua, ja sen katsotaan olevan tupakkalain tavoitteen vastainen ja lisäävän nikotiiniriippuvuutta sekä riippuvuudesta aiheutuvia kustannuksia. Nikotiinipusseja myydään erityisesti verkossa, jolloin myynnin ja markkinoinnin lainvastaisuuksiin on vaikea puuttua. Valtioneuvoston päätöksellä nikotiinipussien nikotiinirajaksi on asetettu 20 mg. Nikotiinipusseja koskeva tupakkalain muutos on valmisteilla, ja se on tarkoitus saada voimaan alkuvuodesta 2024. Nykyisen lainsäädännön mukaan nikotiinipussit

luetaan tupakan vastikkeiksi. Lakimuutoksella nikotiinipussit määritettäisiin savuttomiksi nikotiinipusseiksi, jolloin niihin sovellettaisiin tupakkalakia laajemmin, ja esimerkiksi niiden myynti tulisi luvanvaraiseksi.

Päivitys 2024: Syksyllä 2023 tupakkalakiin lisättiin kuumennettavan tupakkatuotteen määritelmä. Kuumennettavalla tupakkatuotteella tarkoitetaan tuotetta, josta vapautuu kuumennettaessa käyttäjän hengitettäväksi nikotiinia ja muita kemikaaleja. Kuumennettava tupakkatuote voi olla savuton tai poltettavaksi tarkoitettu. Määritelmän myötä kuumennettavia tupakkatuotteita koskevat samat säädökset kuin muitakin tupakkatuotteita, kuten merkintävaatimukset, tunnusomaisen tuoksun tai maun kieltö sekä ilmoitusvelvollisuus saatettaessa tuotteita Suomen markkinoille. Tuotteiden myyjien tulee hakea vähittäismyyntilupaa kunnalta. Valvira ylläpitää ilmoitettujen tuotteiden rekisteriä.

Tupakkalain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat:

- tupakointilalliset ravintolat
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Tupakkalain mukaiset säännöllisen valvonnan piiriin kuuluvat kohteet tallennetaan valvontatietojärjestelmään, ja muut tupakkalain mukaiset kohteet luodaan tarvittaessa, esimerkiksi valitustapauksissa tai kohdetyypin ollessa suunnitelmakauden painopisteenä. Tupakan vähittäismyyntin osalta ylläpidetään erillistä myyntiluparekisteriä, jonka kautta hallitaan sähköisiä myyntilupahakemuksia ja myyntilupia. Tukut käyttävät myyntiluparekisteriä valvoessaan asiakkaidensa oikeutta ostaa tupakkatuotteita vähittäismyyntiin. Tarkastukset ja muut valvontatapahtumat tallennetaan valvontatietojärjestelmään.

Tässä osassa kuvataan myös lääkelain (395/1987) mukaisten nikotiinivalmisteiden valvonta.

4.1 Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta

Tupakkalain mukaisesti tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeissa käytettävien nikotiininesteiden myynti on luvanvaraista. Nikotiinivalmisteita eli nk. nikotiinikorvaustuotteita koskevat säädökset

tulevat lääkelaista, ja myös nikotiinivalmisteiden myynti on luvanvaraista. Tupakkatuotteiden ja nikotiinesteen myyntilupahakemukset tulevat käsiteltäväksi pääsääntöisesti sähköisen luparekisterin kautta. Tukku myynti on ilmoituksenvaraista, ja myös ilmoitukset käsitellään sähköisen myyntiluparekisterin kautta. Nikotiinivalmisteiden myyntilupaa haetaan kaupungin verkkosivuilla olevalla, sähköisellä myyntilupahakemuksella. Ohjeet hakemusten käsittelyyn löytyvät yksikön toimintajärjestelmästä.

Tupakkalain muutos laajensi tupakkatuotteiden myyjien omavalvontavelvoitteita. Aiemmin tupakkalaki edellytti toimijaa ikärajavaalvontaan, mutta lakimuutos velvoittaa tupakkatuotteiden vähittäismyymijää valvomaan myös myynnissä olevien tuotteiden lainmukaisuutta.

Omavalvontasuunnitelmat oli tämän osalta päivitettävä 1.5.2023 mennessä. Valvira on julkaissut toimijoille omavalvontasuunnitelman liitteeksi tarkistuslistan vähittäismyyntipakkauksista ja niiden merkinnöistä. Plain packaging -sääntely tuli myös voimaan 1.5.2023. Valvira on julkaissut aiheeseen liittyvää ohjeistusta verkkosivuillaan. Valvira on julkaissut myös vesipiippuja, vesipiipputupakkaa ja poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita koskevaa uutta ohjeistusta vuoden 2022 aikana. Vesipiippujen käyttö on lisääntynyt Suomessa, ja aika-ajoin myös Hämeenlinnan alueelle on suunniteltu avattavan vesipiippuravintoloita. Kunnallisten tupakkalakeja valvovien viranomaisten tulisi valvonnassaan huomioida myös kansallisella jätelailla toimeenpantu SUP-direktiivi. Laki edellyttää tiettyjä merkintöjä tupakkatuotteisiin ja suodattimiin, ja havaitessaan puutteita näissä merkinnöissä, tulee kunnallisen valvontaviranomaisen ilmoittaa niistä Turvallisuus- ja Kemikaalivirastolle. Myös Vati-lomakkeelle on lisätty kohta merkinnän tarkastamisesta. Toimivalta merkintöjen valvonnassa on Tukesilla.

Päivitys 2024: Osana laittoman kaupan ehkäisyä tupakkatuotteille on luotu erityinen jäljitettävyysohjelmajärjestelmä, jolla tupakkatuotteet saadaan jäljitettyä valmistuspaikasta ensimmäiseen vähittäismyyntipaikkaan saakka. Valvontaa tehdään kunnissa osana tupakkatuotteiden myynnin valvontaa. Toimijoilla tulee olla jäljitettävyysohjelmajärjestelmän mukaiset yksilölliset tunnistimet, ja valvojille on mobiiliapplikaatio, jonka avulla tuotepakkauksen koodi saadaan luettua ja päästään näkemään tuotteen jäljitettävyysohjelmajärjestelmän mukainen jäljitettävyysohjelmajärjestelmä. Käyttöoikeudet järjestelmään haetaan Valviran kautta. Jäljitettävyyden valvonta aiheuttaa lisätyötä tupakan myyntipaikkojen tarkastuksiin.

Tupakkalaki sallii sähkö tupakkatuotteiden myynnin Suomessa ilman lääkelupaa. Tämä ja muut sähkö tupakointiin liittyvät lakimuutokset johtivat sähkö savukeliikkeiden yleistymiseen. Sallittujen nikotiininesteiden ominaisuuksista säädetään yksityiskohtaisesti, mutta tulkinnanvaraisuutta aiheuttavat nikotiinittomat nesteet, nk. makunesteet. Tupakkalain mukaan makunesteet ovat kiellettyjä, mutta toiminnanharjoittajat saattavat tulkita tuotteet elintarvikelain mukaisiksi tuotteiksi. Valtakunnallisesti hallinto-oikeuksissa on ollut vireillä useita tapauksia, joissa valvontaviranomainen on kieltänyt makunesteiden myynnin sähkö savukemyymälässä.

Päivitys 2024: Hallinto-oikeus antoi toukokuussa 2023 päätöksen Hämeenlinnan kaupunkirakennelautakunnan päätöstä makunesteiden myyntikiellosta koskevaan valitukseen. Hallinto-oikeus kumosi päätöksen virheellisenä tupakkalain tulkintana. Hallinto-oikeuksissa oli käsiteltävänä myös muita vastaavia valituksia myyntikielloista. Kolmessa tapauksessa hallinto-oikeudet antoivat kumoavat päätökset, mutta yhdessä, Helsingin hallinto-oikeudessa kunnan päätös pysyi voimassa ja valitus hylättiin. Eriävien päätösten vuoksi Valvira on hakenut korkeimmalta hallinto-oikeudelta valituslupaa päätöksiin, jotta makunesteasiassa varmistettaisiin yhteneväisten oikeuskäytäntöjen noudattaminen. Myymälä, jota hallinto-oikeuden päätös koskee, ei ole enää toiminnassa, mutta Hämeenlinnassa on toisen toiminnanharjoittajan sähkö savukemyymälä. Valvontayksikkö seuraa Valviran tiedottamista asian etenemisestä.

Nikotiinivalmisteiden eli nikotiinikorvaustuotteiden vähittäismyynnin valvonta ei kuulu ympäristöterveydenhuollon keskusvirastojen valvontaohjelmiin, mutta valvontaa tehdään lääkelain perusteella. Lääkelain mukaiset nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiluvat eivät siirry Fimeaan (lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus) keskitetyn tietojärjestelmän kautta, vaan päätökset lähetetään Fimean kirjaamoon suoraan Valmusta. Myös toiminnan lopettamisesta tulee ilmoittaa Fimeaan.

Fimea ei ole laatinut valvonnasta erillistä suunnitelmaa. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiä valvotaan tupakkatuotteiden myynnin valvonnan yhteydessä. Lääkelain mukaan nikotiinivalmisteita voidaan myydä apteekkien lisäksi vain sellaisissa vähittäismyyntipaikoissa, joissa on myös tupakan myyntiä, joten kaikki nikotiinivalmisteiden myyjät ovat myös tupakkalain mukaisessa valvonnassa.

Aikaisemmin lääkelain mukaiset tarkastukset eivät siirtyneet keskitettyyn tietojärjestelmään, vaan valvontatiedot jäivät valvontayksikön käyttöön. Nykyisin lääkelain mukaan valvottavat kohteet saadaan luotua Vatiin, ja tarkastukset ja muut valvontatapahtumat kirjataan samoin kuin muille toimintatyypeille.

4.2 Tupakointitilojen valvonta

Tupakointitilat kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Tupakointitilat ovat vuosien aikana vähentyneet, vanhoja poistuu, eikä uusia juuri rakenneta. Tupakointitilojen rakenteesta ja valvonnasta säädetään Valtioneuvosto asetuksessa tupakointitiloista ja tupakointikiellon hakemisesta asuntoyhteisöön (601/2016).

Valvira on laatinut tarkastuslomakemallin (ABCD-lomake) tupakointikieltojen ja rajoitusten valvontaan, missä on ohjeistettu yksityiskohtaisesti myös tupakointitilan tarkastus.

Tarkastuslomake ohjeineen löytyy Valviran ekstranetistä. Tarkastukset tallennetaan Vatiin.

4.3 Asuntoyhteisöjen tupakointikiellot

Tupakkalaki (549/2016) mahdollistaa kunnan valvontaviranomaisen määräämään tupakointikiellon taloyhtiössä parvekkeelle tai tiettyyn huoneistoon taloyhtiön hakemuksesta. Tupakkalaki kieltää tupakoinnin asuntoyhteisön yleisissä ja yhteisissä sisätiloissa, ja asuntoyhteisö voi halutessaan kieltää tupakoinnin hallitsemissaan yhteisissä ulkotiloissa, esim. sisäänkäyntien läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla, mutta asuntoyhteisön oikeus tupakoinnin kieltämiseen ei ulotu asukkaiden hallinnassa oleviin ulkoalueisiin ts. parvekkeisiin. Tällaista kieltoa voi tiettyjen edellytysten toteutuessa hakea kunnan valvontaviranomaiselta. Valtioneuvoston asetuksessa tupakointitiloista (601/2016; muutos 1113/2016) säädetään tarkemmin tupakointikieltoa koskevan hakemuksen sisällöstä sekä kiellon peruuttamista koskevan hakemuksen sisällöstä. Kieltopäätöksen noudattamista valvotaan ilmoitusten perusteella. Valvira on julkaissut ohjeen viranomaiselle tupakointikieltohakemuksen käsittelystä ja siihen liittyvästä valvonnasta. [Tupakointikieltoihin liittyvät ohjeet](#) löytyvät Valviran verkkosivuilta.

Valvontayksikössä on käsitelty joitakin tupakointikieltohakemuksia, mutta hakemuksia on tullut ennakoitua vähemmän. Hakuprosessi on työläs ja byrokraattinen, ja aiheuttaa kustannuksia

taloyhtiöille. STM:n asettaman työryhmän yhtenä ehdotuksena on, että asunto-osakeyhtiölakia muutetaan siten, että tupakointikiellosta parvekkeilla tai asukkaiden hallinnassa olevissa sisätiloissa voidaan päättää enemmistöpäätöksellä. Näin tupakointikielto voitaisiin määrätä ilman viranomaisen päätöstä, menettely kevenisi ja tupakointikiellot tulisivat todennäköisesti lisääntymään. Perustuslaki saattaa kuitenkin muodostua esteeksi lakimuutoksen toteutumiselle.

Tupakkalakiin on suunniteltu muutosta, jossa kunnalle annettaisiin mahdollisuus antaa kieltojen lisäksi määräyksiä, joilla edellytettäisiin toiminnan saattamista tupakkalain mukaiseksi. Muutoksen myötä kunnalla olisi mahdollisuus antaa määräys esimerkiksi henkilölle, joka rikkoo asuntoyhteisölle annettua tupakkalain 79 §:n mukaista kieltoa.

4.4 Muu valvonta

Tupakkalain perusteella valvotaan myös kohdetyyppejä, joissa tupakointi on tupakkalain mukaan kielletty, mutta näihin kohteisiin ei lähtökohtaisesti kohdisteta suunnitelmallista valvontaa. Tällaisia kohdetyyppejä ovat mm. täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat. Tällaisiin kohteisiin tehdään tarkastus, mikäli muun valvonnan yhteydessä havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa. Myös yleisötapahtumissa on syytä valvoa tupakkalain noudattamista. Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jääviin kohteisiin voidaan edelleen kohdistaa myös suunnitelmallista valvontaa, jos valvontakohdetyyppi on suunnitelman painopisteenä. Tupakkalain mukaisia tarkastuksia tehdään myös ilmoitusten perusteella.

Tupakkalain muutoksella tupakointikieltoja laajennettiin koskemaan yleisiä uimarantoja toukokuun alusta syyskuun loppuun. Lakimuutos myös estää järjestämästä uimarannoille tupakointipaikkoja, mutta kunta voi varata uimarannan ulkopuolelta paikan, joka on tarkoitettu tupakoinnille ja jossa olisi sitä varten tarkoitettua tuhkakupit tai roskakorit. Voimassa oleva tupakkalaki velvoittaa ulkotilan haltijaa asettamaan näkyville tupakkalain 74 §:n mukainen tupakointikielto. Valvontaa voidaan suorittaa terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä. Ennen uimakauden alkua yleisten uimarantojen toimijoihin ollaan yhteydessä ja kerrotaan lakiuudistuksen velvoitteista yleisillä uimarannoilla. Neuvontaa jatketaan yleisten

uimarantojen tarkastusten yhteydessä. Uusi valvottava kokonaisuus tulee lisäämään neuvonta- ja valvontatarvetta, joka on hyvä huomioida valvonnan resurssissa. Valvira on laatinut keväällä 2022 [ohjeen tupakkalain mukaisten tupakointikieltojen soveltamisesta ulkoalueilla](#) (yleisötilaisuuksissa, leikkikentillä ja yleisillä uimarannoilla).

Päivitys 2024: Yleisten uimarantojen ylläpitäjille annettiin neuvontaa ja ohjausta vuonna 2023. Neuvonnan vaikutuksia arvioidaan kesän 2024 tarkastusten yhteydessä.

4.5 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteena olevat tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja kieltoja, jotta lain edellytykset toteutuvat. Kunta voi myös peruuttaa myöntämänsä myyntiluvan. Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskeviin tarkastuksiin liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia. Tupakkalain mukaiseen valvontaan ei kuulu suunnitelmallista näytteenottoa, mutta näytteitä otetaan tarvittaessa.

Valvira on laatinut tupakkalain mukaisiin tarkastuksiin ohjeita ja tarkastuslomakkeita.

Valtakunnalliset tarkastuslomakepohjat on julkaistu syksyllä 2017, ja ne on viety Vatiin. Lomakkeet täyttöohjeineen löytyvät Valviran ekstranetistä.

4.6 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Tupakkalain mukaisia kohteita valvotaan pääsääntöisesti valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyksien mukaisesti. Tarkastustiheydet, tarkastuksiin keskimäärin käytettävät ajat ja riskinarvioinnin mukaiset sekä suunnitellut tarkastusmäärät on esitetty liitteessä 5. Tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset tehdään tyyppillisesti muun valvonnan yhteydessä, jolloin vuosittaiset tarkastusmäärät mukautuvat muun valvonnan mukaisesti saattaen poiketa riskinarvioinnin mukaisista tarkastustiheyksistä. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntipaikka tulisi tarkastaa joka toinen vuosi, mutta esimerkiksi sellaisissa vähittäismyymälöissä, joihin elintarvikelain mukainen tarkastus tehdään kerran kolmessa vuodessa, tehdään tupakan myynnin tarkastus samalla eli säännönmukaisesti harvemmin kuin tupakan myynnin suositeltu tarkastusmäärä. Lisäksi sellaiset tupakkatuotteiden

vähittäismyyntikohteet, jotka on suunnattu yli 18-vuotiaille (esim. yökerhot ja pubit), ja joissa ei ole tarpeellista suorittaa muuta valvontaa, tarkastetaan riskiperusteisesti kolmen vuoden välein.

Tupakointitiloista suuri osa sijaitsee pubeissa, joiden elintarvikelain mukaista valvontaa on riskiperusteisesti vähennetty. Pubeissa on tyypillisesti myös tupakan vähittäismyyntilupa. Näihin kohteisiin tupakkalain mukainen tarkastus tehdään omana, erillisenä tarkastuksenaan. Muut tupakointitilat valvotaan elintarvikelain mukaisen valvonnan yhteydessä.

Mikäli tupakkalain mukaisen valvonnan yhteydessä havaittaisiin toistuvia puutteita tai muulla tavoin piittaamattomuutta tupakkalain säännöksiä kohtaan taikka omavalvonnan puutteita tai suurta altistuvien määrää, voitaisiin valvontaa suunnata painotetusti näihin kohteisiin. Kunnan riskinarviointiin perustuva tarkastustiheys kirjataan kohdetietoihin Vatiin.

4.7 Painopisteet ja projektit

Valvira on määritellyt valtakunnallisessa valvontaohjelmassa tupakkalain valvonnan painopisteet. Painopisteissä on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema viranomaisten välisen yhteistyön kehittämisestä ja yhdenmukaisesta valvonnasta, ja painopisteissä valvontaa keskitetään niihin osa-alueisiin, joissa kunnilla ja Valviralla on päällekkäistä valvontatoimivaltaa.

Painopistealueet huomioidaan tupakkalain mukaisilla suunnitelmallisilla tarkastuksilla sekä muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä. Suunnitelmakauden valtakunnalliset painopisteet on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5. Tupakkavalvonnan valtakunnalliset painopisteet suunnitelmakaudelle.

Toimintavuosi	2020-2021	2022-2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö	Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta

Lisäksi koko ohjelmakauden painopisteeksi on asetettu omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Tupakkalain valvonnan painopisteet vuosille 2023-2024 ovat tuotevalvonnan ja markkinoinnin valvonta. Myös omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa jatkuvat painopisteinä. Valvira ohjaa ja valvoo valtakunnallisia valvontaprojekteja yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Vuodelle 2024 ei ole tiedossa valtakunnallisia projekteja. Valvontayksikkö ei ole myöskään suunnitellut omia tai alueellisia projekteja, tai asettanut omia painopisteitä, vaan valvontaa toteutetaan valtakunnallisten linjausten mukaisesti.

Kunnan tupakkalakia valvovaa viranomaista ohjataan valtakunnallisessa valvontaohjelmassa tekemään yhteistyötä ehkäisevän päihdetyön kanssa, ja aluehallintovirasto on eri yhteyksissä painottanut yhteistyön tarpeellisuutta. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) edellyttää yhteistyötä.

Päivitys 2024: Ehkäisevän päihdetyön kanssa tehdään yhteistyötä osallistamalla savuttomuus- ja nikotiinittomuusverkoston sekä vastuullisen anniskelun tarjontatyöryhmän kokouksiin. Terveysvalvontapäällikkö osallistuu kokouksiin mahdollisuuksien mukaan, mutta jos hän on estynyt, valitaan osallistuja tarkastajista sen mukaisesti, kenen valvontakenttää kokouksen aiheet eniten sivuavat. Kokousten muistiot tallennetaan Vatiin kohteelle ”Määrittelemätön Hämeenlinna ja Hattula”.

5 Eläinlääkintähuollon suunnitelma

Eläinlääkintähuollon toimialakohtainen suunnitelma laaditaan eläinlääkintähuoltolain velvoittamana. Kunnan pitää alueellaan järjestää valtion vastuulla olevien tehtävien hoitaminen eli eläintautien vastustaminen ja eläinsuojelu. Lisäksi huolehditaan peruseläinlääkäripalveluista arkipäivisin ja kiireellisestä eläinlääkäriavusta kaikkina vuorokaudenaikoina.

Eläinlääkintähuoltolain tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa ja peruseläinlääkäripalvelujen osana on järjestettävä tuotantoeläinten terveydenhoitopalveluja kysyntää vastaavasti. Eläinlääkintähuollon suunnitelmassa on otettu huomioon alueen yksityinen palvelutarjonta. Eläinsuojelutehtävien määrän ja luonteen sekä muuttuneiden

henkilöstöressurssien vuoksi vuonna 2023 resurssit eivät riittäneet suunnitelmallisen valvonnan tekemiseen toivotulla tavalla. Valvontatiimin työskentelytapoja ja resurssien tehokasta hyödyntämistä on jatkuvasti pyritty kehittämään.

5.1 Valvonnan toimeenpano

5.1.1 Valvonnan suunnitelma ja painopisteet

Maidontuotantilojen sekä muun alkutuotannon valvontaan on käytössä 0,2 htv vuonna 2024. Valvontaa suorittaa yksi praktikkoeläinlääkäri.

Valvontaeläinlääkärille kuuluvaa ammattimaisen eläintenpidon valvontaa tehostetaan, ja sen valvontaan laaditaan uusi suunnitelma vuoden 2024 alussa, henkilöstöressurssien vakiintuessa.

Tuontiin ja vientiin liittyvät valvontatehtävät on jaettu kolmelle kunnaneläinlääkärille, jolloin loma- ja poissaoloajat eivät vaikuta valvonnan järjestämiseen.

Päivitys 2024: Eläinsuojelutehtäviä hoitaa valvontatiimi, jonka muodostavat valvontaeläinlääkäri, kaksi kunnaneläinlääkärää sekä yksi kunnaneläinlääkärin sijainen.

5.1.2 Terveysvalvontaohjelmat

Eläintautilain (76/2021) myötä taulukkoon 6 on eritelty pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveystarkastuksiin kuuluvat tilat. Terveystarkastuksiin liittyvät tarkastukset kirjataan Tarkastaja-ohjelmaan.

Päivitys 2024: Vapaaehtoiisiin terveystarkastuksiin (lampaiden maedi-visna-, vuohien CAE- tai kalojen BKD-tauti) kuuluvia tiloja ei tällä hetkellä ole.

Taulukko 6. Taulukossa on eritelty pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveystarkkailuohjelmiin kuuluvat tilat.

Terveystarkkailuohjelma	Tilojen lukumäärä pakolliset ohjelmat	Tilojen lukumäärä vapaaehtoiset ohjelmat	Käyntitiheydet / statukset
Salmonella	1	-	1 krt / v
Salmonella	3	-	1 krt / 3 v

5.1.3 Eläintautivalmius

Aluehallintoviraston valmiussuunnitelma sisältää varautumisen helposti leviävien, vaarallisten ja vakavien eläintautien varalta voimassa olevan eläintautilain mukaisesti.

Tarttuvaa eläintautia epäiltäessä kunnaneläinlääkäri ottaa yhteyttä aluehallintoviraston päivystävään eläinlääkäriin, jolta saadaan ohjeita jatkotoimenpiteisiin. Puhelinnumero on ympäristöterveydenhuollon varautumissuunnitelmassa. Lisäksi otetaan yhteyttä muihin Hämeenlinnan kunnaneläinlääkäreihin.

Mikäli tilakäynnin yhteydessä on todettu eläintauti, ei tilalta saa poistua ennen kuin aluehallintoviraston eläinlääkäriin on saatu yhteys ja tarvittavat toimenpiteet on tehty suunnitelman mukaisesti.

Aluehallintoviraston nimeämiä valmiuseläinlääkäreitä Hämeenlinnan ja Hattulan alueella on yksi kunnaneläinlääkäri. Eläintautiepäilyssä tai jo todetussa tapauksessa valmiuseläinlääkäri toimii eläintautisäädösten sekä aluehallintoviraston laatiman valmiussuunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti. Muut kunnaneläinlääkärit (3) hoitavat välttämättömiä tehtäviä.

Työnjako erityistilanteessa on järjestetty niin, että valmiuseläinlääkäri koordinoi käytännön tehtäviä kuten mm. näytteenottoa ja jakamalla tehtäviä tarvittaessa muille kunnaneläinlääkäreille.

Valmiuseläinlääkäri pitää koko ajan tiivistä yhteyttä aluehallintoviraston läänineläinlääkäreihin ja tuo heiltä saamansa ohjeet kenttätöihin.

5.1.4 Erityistilannevalmius

Mikäli erityistilanteen vuoksi joudutaan työtehtäviä priorisoimaan, ovat ensisijaisia tehtäviä

- kiireellisen eläinlääkäriavun antaminen
- kriittiset eläinsuojelutapaukset

Jos erityistilanne sitoo kunnaneläinlääkäreiden resursseja, on mahdollista ohjata potilaita yksityisille palveluntarjoajille, joita alueella löytyy sekä tuotanto- että pieneläimille. Samoin toimitaan sellaisessa erityistilanteessa, jolloin resurssivaje johtuu eläinlääkärien omasta joukkosairastumisesta.

Jos erityistilanne jatkuu hyvin pitkään, on resursseja varattava vähitellen myös eläinten terveyden- ja sairaanhoitoon, jotta tilanne ei pääse kriisiytymään lisää eläinten terveydentilan huonontuessa.

Mikäli lääkkeiden saatavuudessa ilmenee ongelmia, voidaan eläimiä joutua tämän vuoksi lopettamaan. Eläinten lopetusvalmius kuuluu eläinlääkärin perustoimintaan. Lähimmät pieneläintuhkaamot ovat Lammilla ja Lempäälässä. Tiloilla lopetetut naudat, siat, kanat, lampaat ja vuohet noudetaan Honkajoki Oy:n renderöintilaitokseen sivutuoteasetuksen mukaisesti. Hevosenaardot ja lopetetut pieneläimet voidaan haudata ympäristönsuojeluohjeiden mukaisesti kaatopaikalle. Ohjeita hautaamiseen annetaan Ruokaviraston verkkosivuilla.

Lääkitysten varoaikojä on noudatettava kaikissa tilanteissa. Jos erityistilanteen vuoksi joudutaan lopettamaan lääkitystä saaneita tuotantoeläimiä ennen varoajan umpeen menemistä, ei lopetettuja eläimiä voida käyttää elintarviketuotannossa.

5.1.5 Zoonoosien valvonta

Kunnaneläinlääkäri ilmoittaa havaitsemastaan zoonoosin esiintymisestä tartuntatautien torjunnasta vastaavalle Hämeenlinnan terveystalveluiden ja/tai Hattulan kunnan vastuulääkärille taikka heidän sijaisilleen. Yhteystiedot on koottu elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmän kokoonpanotaulukkoon.

Ilmi tulleista zoonooseista ilmoitetaan aluehallintoviraston eläinlääkärille, muille Hämeenlinnan kunnaneläinlääkäreille sekä tarpeen mukaan myös yksityiselle eläinlääkärille (kohteen hoitava eläinlääkäri).

5.1.6 Tuonti ja vienti

5.1.6.1 Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Tilanteessa, jossa aluehallintovirasto ilmoittaa, että Hämeenlinnaan tai Hattulaan on saapunut eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä, toimii aluejaon mukaisesti ao. kunnaneläinlääkäri aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti ja tekee tarkastukset. Tehdyt toimet dokumentoidaan Tarkastaja-ohjelmaan.

Jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti, aluejaon mukaisesti ao. kunnaneläinlääkäri toimii aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti ja tekee tarkastukset. Tehdyt toimet dokumentoidaan Tarkastaja-ohjelmaan.

Ruokaviraston tekemät rekisteröinnit ja tuontiluvat kirjataan.

5.1.6.2 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto vastaa tuontierien seurannasta Traces NT-järjestelmästä. Epäilyttävissä tapauksissa erä tarkastetaan. Epäily voi tulla myös kunnaneläinlääkäriltä.

5.1.6.3 Sisämarkkinavienti

Virka- tai kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä Ruokaviraston ohjeen mukaisesti. Myös sen, että rekisteröinti on tehty ja voimassa kyseiselle erälle, jos se vaaditaan. Eläinlääkäri laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin tai elintarvike-erän tiedot sisältävän terveystodistuksen ja tallentaa sen ja reittisuunnitelman Traces NT-järjestelmään.

5.1.6.4 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Vientikohdemaan vaatimat ehdot varmistetaan ja laaditaan vaadittava terveystodistus mahdollisine näytteenottotodistuksineen. Eläimen viejän on selvítettävä vientiehdot maakohtaisesti. Viejä on vastuussa siitä, että vientiehdot täyttyvät. Kunnaneläinlääkäri allekirjoittaa ja leimaa vientipaperit.

5.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Päivitys 2024: Eläinten hyvinvoinnin valvonnasta Hämeenlinnassa ja Hattulassa vastaa valvontaeläinlääkäri, kaksi kunnaneläinlääkäriä sekä yksi kunnaneläinlääkäriin sijainen.

Eläinsuojelutarkastukset tehdään aina parityönä. Eläinsuojelutehtäviä eläinlääkärit tekevät yhteistyössä poliisin ja läänineläinlääkäreiden kanssa. Poliisissa yhteistyötaho on tehtävään nimetty, eläinsuojeluvalvontaan perehtynyt poliisi.

Eläinsuojeluilmoituksia varten on kaupungin verkkosivuilla lomake, joka ohjautuu valvontaa tekevien eläinlääkäreiden yhteiseen sähköpostiosoitteeseen.

Eläinsuojelulain perusteella tehdyt tarkastukset ja toimenpiteet kirjataan Tarkastaja-ohjelmaan.

5.2.1 Kiireelliset toimet

Eläinsuojelulain 44 §:n mukaisiin kiiretoimenpiteisiin ryhdytään tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Kiiretoimenpiteitä voidaan tehdä yhdessä poliisin kanssa. Tarvittaessa kiiretoimenpiteiden tarpeellisuudesta ja menettelytavoista keskustellaan valvontaeläinlääkäriin tai läänineläinlääkäriin kanssa.

5.2.2 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Eläinsuojelulain 39 §:n mukaisia tarkastuksia tehdään epäilyilmoitusten perusteella. Ilmoituksen voi tehdä kunnaneläinlääkärille tai suoraan valvontaeläinlääkärille. Tarkastuksista vastaa pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäri ja yksi kunnaneläinlääkäri. Tarkastukseen ryhdytään, jos ilmoituksen perusteella syntyy epäily eläinsuojelulain tai sen perusteella annettujen säädösten rikkomisesta. Tarkastuksella tarkastetaan eläimet sekä niiden pito-olosuhteet niiltä osin kun epäilyn perusteella oletetaan sen olevan tarpeellista.

5.2.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä koskeva tarkastus

Kunnan vastuulla olevaa luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa eläinsuojelulain mukaan ovat:

- eläinkaupat
-

- pieneläinlaitokset
- suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit
- riistaeläintarhat
- lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat
- eläinkilpailut ja muut vastaavat tilaisuudet

Ilmoituksenvarainen toiminta tarkastetaan silloin kun ilmoitus tulee. Sen lisäksi tarkastuksia tehdään epäilyn perusteella.

Hämeenlinnan ja Hattulan alueella yllämainittuja eläintenpitopaikkojen määrät eläintenpitorekisterin mukaan vuonna 2023 on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7. Eläintenpitopaikat vuonna 2023.

Toimintamuoto	Eläin	Lukumäärä
Ammattimainen tai muutoin laajamittainen seura- ja harrastuseläinten pito (ESL 24 §)	Hevonen / poni	34
	Kyyhkynen	3
Eläinlaitokset	Pieneläin	4
Eläinkauppa		0
Kasvatus	Koira, kani, marsu	6
Riistanhoidollinen tarhaus	Fasaani	3
Liha-, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	Fasaani, heinäSORSA	3

5.2.4 Eläinkuljetukset

Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, on kunnaneläinlääkärillä oikeus tarkastaa eläinkuljetus.

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia eläinkuljetuksissa.

5.2.5 Teurastamot

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä eläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia teurastamoissa. Hattulassa sijaitsee Ruokaviraston valvonnassa oleva teurastamo, mutta sillä ei ole ollut toimintaa parina viime vuotena.

5.3 Eläinten lääkitsemisen seuranta

Kunnaneläinlääkärit ovat lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia eläinten pitopaikoissa. Kunnaneläinlääkärit valvovat ja tekevät havaintoja lääkkeiden käytöstä eläimillä. Tarvittaessa voidaan olla yhteydessä läänineläinlääkäriin.

5.4 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotevalvonta tapahtuu aluehallintoviraston ohjauksessa valtakunnallisesti laaditun tarkastussuunnitelman mukaan.

5.5 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

5.5.1 Peruseläinlääkäripalvelut

Peruseläinlääkäripalvelut on järjestetty Hämeenlinnassa ja Hattulassa kahdella eläinlääkärivastaanotolla. Tuuloksen vastaanotolla tarjotaan eläinlääkinnän palvelut Tuuloksen, Hauhon ja Lammin pitäjiin. Kanta-Hämeenlinnan vastaanotolla tarjotaan vastaavat palvelut Kanta-Hämeenlinnan lisäksi Kalvolan ja Rengon pitäjiin sekä Hattulan kuntaan. Molemmat vastaanotot ovat kahden eläinlääkäriin yhteisvastaanottoja.

Tuuloksen vastaanotolla ajavaraus on arkisin klo 8:00-9:30 ja Suomen kasarmin vastaanotolla 8:00-9:00. Tuuloksessa kunnaneläinlääkärit tavoittaa tällöin omista numeroistaan. Kanta-

Hämeenlinnassa ajanvaraus tapahtuu soittamalla kumpaan tahansa praktikon numeroon, puhelut on siirretty aina ajanvarauksia vastaanottavan praktikon numeroon. Ajanvarausaikana annetaan myös puhelinneuvontaa eläinten omistajille ja kuntalaiset voivat ilmoittaa tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten hyvinvointiongelmia.

Jos eläinlääkäri ei voi vastata puhelimeen esimerkiksi hoitotoimenpiteen vuoksi, asiakasta kehoitetaan jättämään viesti ja yhteystietonsa puhelinvastaajaan, mikäli asia vaatii kiireellistä reagoitua. Päivystysaikana asiakkaita kehoitetaan soittamaan maksulliseen päivystysnumeroon, joka ohjaa puhelun päivystävälle kunnaneläinlääkärille.

5.5.2 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Hämeenlinnassa ja Hattulassa tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluita tarjoavat sekä kunnaneläinlääkärit että yksityiset eläinlääkärit.

5.5.3 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kiireellistä eläinlääkäriapua tarjotaan kaikille kotieläimille (sekä hyöty- että lemmikkieläimet).

Arkisin virka-aikana kiireellinen eläinlääkäriapu on saatavissa molemmilta eläinlääkärivastaanotoilta, Kanta-Hämeenlinnasta ja Tuuloksesta.

Virka-ajan ulkopuolella kiireellinen sairastapauksissa eläinlääkrin tavoittaa maksullisessa päivystysnumerossa 0600 91885 seuraavasti:

- arkisin klo 16.00 - 8.00
- viikonloppuisin perjantaista alkaen klo 16.00 ja jatkuen maanantaihin klo 8.00
- arkipyhinä sekä joului- ja juhannusaaton alkaen em. päivää edeltävänä päivänä klo 16.00 ja loppuen pyhäa seuraavana arkipäivänä klo 8.00

Päivystysjärjestelyn piiriin kuuluvat Hämeenlinna ja Hattula.

Virka-ajan ulkopuolinen eläinlääkäripäivystys on tarkoitettu vain kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitseville potilaille, joiden hoito ei voi odottaa seuraavaan arkipäivään. Silloin annetaan vain ensiapuluonteista hoitoa. Pien- ja suurelänpäivystystä ei ole eriytetty, koska resurssit huomioon

ottaen pyritään hyödyntämään yksityisen sektorin palvelutarjontaa nimenomaan pieneläinten osalta.

5.5.4 Saatavuus ja laatuvaatimukset

Asiakkaalla on ei-kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus valita, kummalle kahdesta eläinlääkärivastaanotosta hän haluaa ajan varata soittamalla suoraan asianomaiselle vastaanotolle. Molemmissa ajan voi varata haluamalleen kahdesta eläinlääkäristä. Ei-kiireellisessä tapauksessa sairaskäynti- tai vastaanottoaika järjestetään asiakkaalle enintään viikon sisällä tilauksesta.

Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat sterilisaatio- ja kastroitoleikkaukset pyritään järjestämään lomakauden ulkopuolella enintään kahden viikon ja lomakaudella enintään kolmen viikon sisällä asiakkaan yhteydenotosta.

Arkipäivisin Kanta-Hämeenlinnan ja Tuuloksen eläinlääkärivastaanotoilla kunnaneläinlääkärit vastaavat oman alueensa akuuttien sairastapausten hoidosta. Eriytettyä työnjakoa kiireavun ja ajanvarauspotilaiden välillä ei ole.

5.5.5 Toimitilat ja välineistö

Kanta-Hämeenlinnan vastaanotto sijaitsee Hämeenlinnan keskustan läheisyydessä osoitteessa Suomen kasarmi 20. Yhteisvastaanotolla työskentelee vuoropäivinä kaksi praktikkoeläinlääkäriä sekä kaksi valvontaeläinlääkäriä vaihtelevina viikonpäivinä. Vastaanotolla on neljä toimistohuonetta, kaksi toimenpidehuonetta, leikkaussali sekä välinehuolto ja pienimuotoinen laboratorio. Sijaisella ja päivystäjällä on mahdollisuus yöpyä vastaanotolla. Vastaanotolla on hyvät sosiaalityilat, mutta tila on kokonaisuudessaan avonaista tilaa, missä on hankala hoitaa luottamuksellisia asioita.

Tuuloksen eläinlääkärivastaanotto sijaitsee Tuuloksen keskustassa Pannujärventiellä. Yhteisvastaanotolla työskentelee kaksi eläinlääkäriä. Vastaanotolla on kaksi toimenpidehuonetta, leikkaussali ja laboratorio. Sijaiselle on järjestetty mahdollisuus yöpyä vastaanotolla.

Vastaanottojen varustelutaso

Tuuloksen vastaanotto:

- vastaanoton kalusteet
- kuumailmasterilaattori
- mikroskooppi, 2 kpl
- lämpökaappi
- sentrifugi
- hammaskivenpoistolaite
- eläinvaaka, 2 kpl
- ultraäänipesuri
- välineiden pesukone
- pyykinpesukone
- jääkaappi, 5 kpl
- sänky, peitto, tyyny 1 kpl
- astiasto, mikro, kahvin- ja vedenkeitin

Kanta-Hämeenlinnan vastaanotto:

- vastaanoton kalusteet
 - eläinvaaka 1 kpl
 - toimenpidepöytä, korkeussäädettävä 3 kpl
 - tutkimuskourut iso ja pieni
 - sirulukija 1 kpl
 - stetoskooppi 1 kpl
 - tippateline 2 kpl
 - tutkimusvalo 2 kpl (huonot, ei käytössä)
 - vanha ultraäänilaite pieneläimille 1 kpl
 - otoskooppi 1 kpl
 - refraktometri 1 kpl
-

- karvanleikkuri 1 kpl
- lämpömatto 1 kpl (johto huonossa kunnossa)
- hammaskivenpoistolaite 1 kpl
- happigeneraattori 1 kpl
- rektaaliultra, Honda 1 kpl
- sentrifugi 1 kpl
- lämpökaappi 1 kpl
- mikroskooppi 1 kpl
- instrumenttipesuri 1 kpl
- autoklaavi 1 kpl
- pesutorni 1 kpl
- instrupöytä 1 kpl (rikki)
- leikkausinstrumentteja pieni- sekä iso sarja, sekä yksittäisiä instrumentteja
- sänky, peitto, tyyny 1 kpl
- astiasto, mikro, astianpesukone, kahvin- ja vedenkeitin

5.5.6 Perustason ylittävät palvelut

Erikoiseläinlääkäripalveluja ei ole kunnan toimesta järjestetty Hämeenlinnassa tai Hattulassa.

Remissiomahdollisuudet alueella arvioidaan hyviksi. Yksityisiä palveluntarjoajia on lähialueella useita. Myös pääkaupunkiseutu on lähellä.

5.6 Seuranta, arviointi ja raportointi

Eläinlääkäripalvelujen käytöstä vuositasolla pidetään tilastoa seuraavasti:

- sairaskäynnit virka-aikana ja päivystysaikana
 - pieneläinvastaanottokäynnit virka-aikana ja päivystysaikana
 - terveydenhuoltokäynnit virka-aikana
 - eläinsuojelukäynnit
 - eläintautikäynnit
 - muut viranomaistehtävät
-

Lisäksi kunnaneläinlääkärit tilastoivat kaikki käynnit kunnittain erikseen. Eläinlääkäripalvelujen saatavuutta seurataan säännöllisesti.

Viranomaistoimenpiteiden ja mahdollisten korjaavien toimenpiteiden loppuun saattamisesta huolehtii se kunnaneläinlääkäri, joka toimenpiteet on tehnyt. Kaikki toimenpiteet ja niiden jälkivalvonta kirjataan Tarkastaja-ohjelmaan. Keskenäiset ja valmiit toimenpiteet on työpisteissä arkistoitu erikseen excel-taulukkoon, joka löytyy kaupungin verkkoasemalta.

Kunnaneläinlääkärien vastuulla on lähettää seuraavat asiakirjat aluehallintovirastolle:

- kuukausi-ilmoitukset
- lääkeluovutusraportit
- maitohygieniatarkastuspöytäkirjat, joissa indikaattoreissa todettu puutteita
- siipikarjan salmonellavalvontapöytäkirjat
- eläinsuojelutarkastuskertomukset ja -päätökset
- terveystarkastusohjelmien liittymisasiakirjat ja tarkastuskertomukset
- välittömästi ilmoitettavat tautiepäilyt
- tuonti- ja vientitarkastusten pöytäkirjat
- vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet
- muut pyydetyt vuosiyhteenvedot

Palautteen antaminen eläinlääkäripalveluista tapahtuu joko verkkosivujen kautta tai soittamalla kaupungin asiakaspalvelupisteisiin tai suoraan viranhaltijoille. Verkkosivujen sähköisestä palautejärjestelmästä palautteisiin voidaan vastata ja ne myös arkistoituvat mahdollista myöhempää tarvetta, toiminnan tai viestinnän suunnittelua varten.

Eläinlääkintähuollon toimintaa kehitetään suunnitelmallisesti keräämällä eri yhteyksissä esille tulleita kehittämistarpeita ja seuraamalla tehtyjen korjaavien toimenpiteiden edistymistä. Kehittämisen pohjana ovat asiakaspalautteet, valitukset, aluehallintoviraston tarkastukset ja auditoinnit.

6 Liitteet

LIITE 1. Elintarvikelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2024

LIITE 2. Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2024

LIITE 3. Terveystuojelulain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2024

LIITE 4. Talous- ja uimavesinäytteet vuonna 2024

LIITE 5. Tupakka- ja lääkelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2024

LIITE 1. Elintarvikelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2024

	Toimintatyyppi	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2024, Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2024, Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hämeenlinna
1	Maidontuotanto	2	1	1	46	9	9
2	Munantuotanto	1	1	1	2	0	0
3	Puutarhaviljely, Avomaa	3	2	0	16	11	5
4	Puutarhaviljely, Kasvihuone	3	1	0	0	0	0
5	Muu valmistus	0	0	0	9	7	7
6	Elintarvikekontaktimateriaalien jakelu tai markkinointi	0	0	0	6	1	1
7	Elintarvikekontaktimateriaalien maahantuonti	0	0	0	2	1	1
8	Elintarvikekontaktimateriaalien valmistus tai jatkojalostus	2	1	1	16	8	8
9	Elintarvikkeiden kuljetus jäädytettynä	0	0	0	6	4	4
10	Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä	1	1	1	3	2	2
11	Elintarvikkeiden tukkumyynti	1	1	1	7	3	3
12	Elintarvikkeiden vähittäismyynti	11	5	5	88	49	49
13	Grilli- tai pikaruokatoiminta	0	0	0	21	12	12
14	Kahvilatoiminta	3	2	2	56	27	27
15	Pitopalvelu	1	1	1	5	3	3
16	Ravintolatoiminta	9	5	5	108	82	82
17	Suurtalous, keskuskeittiötoiminta	2	2	2	15	18	18
18	Suurtalous, laitoskeittiö (koulut, sairaalat ym.)	3	2	2	30	14	14
19	Suurtalous, tarjoilukeittiötoiminta	11	7	7	90	42	42
20	Elintarvikkeiden pakkaaminen	0	0	0	1	0	0
21	Muu elintarvikkeiden varastointi	0	0	0	2	0	0
22	Lihan käsittely	2	2	2	1	0	0
23	Juuston valmistus	0	0	0	1	1	1
24	Maitonesteiden valmistus	0	0	0	2	5	5
25	Munapakkaamo	1	1	1	0	0	0
26	Elintarvikkeiden maahantuonti	0	0	0	2	0	0
27	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	1	1	1	5	8	8
28	Leipomotuotteiden valmistus, ei helposti pilaantuvia	1	1	1	6	5	5
29	Leipomotuotteiden valmistus, helposti pilaantuvia	1	1	1	8	7	7
	Yhteensä	59	38	35	554	319	313

Suunnitelmallinen näytteenotto	näytemäärä / kerta	näytteenotto-tiheys / vuosi
Maitonesteiden valmistus, >2 milj.kg/vuosi		
Laitoksen vastaanottaman raakamaidon laatu <ul style="list-style-type: none"> aistinvarainen arviointi: haju ja maku pesäkemäärä +30 °C mikrobilääkejäämät 	1-2	1-4
Raaka-ainemaito (valmistukseen menevä siilomaito) pesäkemäärä +30 °C	4	3
Tuotenäytteet <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.+kvan.) enterobakteerit rasvapitoisuus (max 1 tutkimus / kerta) 	5	3
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	5	4
Juuston valmistus, vastaanotetun raakamaidon määrä ≤ 50 000 kg/vuosi		
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	3	1
Tuotenäytteet (juustot ja voi) <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.+kvan.) Koagulaasiposiitiviset stafylokokit (tuorejuusto) 	1-2	1
Kalajalosteiden valmistus, tuotanto >1 milj.kg/vuosi	Ei näytteenottotarvetta	
Valmistus (lihavalmisteet + jauheliha)		
Jauheliha <ul style="list-style-type: none"> <i>Salmonella spp.</i> aerobisten mikrobien kokonaislukumäärä <i>Staphylococcus aureus</i> <i>Escherichia coli</i> 	1-5	0-1*
Lihavalmisteet <ul style="list-style-type: none"> kokonaispesäkeluku enterobakteerit <i>Staphylococcus aureus</i> 	1-5	0-1*
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	5	0-1*

*Omavalvonnan toimivuus määrittelee näytteenottotiheyden. Viranomaisnäytteitä otetaan sellaisista kohteista, joissa mikrobikriteeriasetuksen mukaisia näytteitä ei ole otettu tai omavalvonnan toimivuudessa on muutoin puutteita.

LIITE 3. Terveysturvallisuuden mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2024

	Toimintatyyppi	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2024, Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2024, Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hämeenlinna
1	Kosmetologiset huoneistot ja laitokset	4	0	0	44	12	8
2	Muu ihon käsittely tai hoito	0	0	0	8	1	1
3	Solarium	1	1	1	2	2	2
4	Tatuointi ja lävistys	2	2	2	7	2	2
5	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot	3	2	2	11	4	4
6	Yleinen liikuntatila	3	3	2	37	17	6
7	Yleiset altaat	0	0	0	9	4	4
8	Pienet yleiset uimarannat	4	4	4	13	13	14
9	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	1	1	1	6	6	6
10	Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä	1	0	0	2	0	0
11	Hostellit, kuten retkeilymajat, retkeilyhotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoitola	0	0	0	3	2	2
12	Hotelli	1	0	0	8	4	2
13	Kasarmit	6	2	2	0	0	0
14	Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	0	0	0	4	2	1
15	Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen	0	0	0	4	0	0
16	Muu majoitustoiminta	0	0	0	5	0	0
17	Ammattioppilaitos	0	0	0	9	9	2
18	Korkeakoulu	1	0	0	1	0	0
19	Lukio	1	1	1	3	2	2
20	Muut koulut ja oppilaitokset	0	0	0	1	0	0
21	Peruskoulu	5	2	2	23	12	12
22	Leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	0	0	0	10	0	0
23	Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	4	3	3	36	13	13
24	Ammatilliset perhekodit	0	0	0	1	0	0
25	Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	1	0	0	9	3	3
26	Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt	0	0	0	1	1	1
27	Kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintakeskus	1	0	0	3	0	0
28	Kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen)	1	0	0	11	2	2
29	Muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat: tehostettu palveluasuminen)	0	0	0	7	2	2
30	Vanhainkoti (laitoshuolto)	0	0	0	1	0	0
31	Vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen)	3	3	3	29	11	11
32	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)	1	1	1	8	4	4
33	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)	1	1	1	5	4	4
34	Vedenottamo, iso asetus	3	3	3	11	11	11
35	Vedenottamo, pieni asetus	1	1	1	8	4	4
	Yhteensä	49	30	29	340	147	123

Kohderyhmä	Näytteet vuonna 2024
Talousvettä toimittava laitos (STM:n asetus 1352/2015)	59
Talousvettä toimittava laitos (STM:n asetus 401/2001)	7
Talousveden jakelu osana julkista tai kaupallista toimintaa sekä elintarvikehuoneistoissa käytettävä vesi (STM:n asetus 401/2001)	15
Yleiset uimarannat (STM:n asetus 177/2008)	28
Pienet yleiset uimarannat (STM:n asetus 354/2008)	67
Yleiset altaat (STM:n asetus 315/2002)	91*

*Taulukossa on ilmoitettu näytteenottokerrat. Näytteenottokerta sisältää osassa kohteita useita näytteitä, koska osassa allastiloja on useampia altaita.

LIITE 5. Tupakka- ja lääkelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2024

Tupakkalain mukainen toimintatyyppi		Tarkastustiheys/vuosi	Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika (tuntia)	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2024, Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2024, Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hämeenlinna
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3	2	0	0	0	4	2	2
Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja muu luovutus	Vähittäismyynti	0,5	2	5	5	16	80	40	40
	Tukkumyynti	0,5	2	0	0	0	2	2	2

	Kohteiden lukumäärä Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2024, Hämeenlinna
Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikka	5	3	43	18